

Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel

De *implementatie* van de Wet op de
archeologische monumentenzorg
in het gemeentelijke beleid.

Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel

*De implementatie van de Wet op de
archeologische monumentenzorg
in het gemeentelijke beleid.*

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Boxtel

Mede financieel mogelijk gemaakt door de provincie Noord Brabant

Contactpersoon: Dhr. H. Heling

Auteur: drs. A.E.M. Van de Water en drs. F.P. Kortlang

Titel: Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel. De implementatie van de Wet op de archeologische monumentenzorg in het gemeentelijke beleid.

Omslagfoto's: Historische kaart van Hendrik Verhees ca. 1800.

Rapportnr.: ArchAeO-rapport 1101

Versie 23-4-2013

ArchAeO, Archeologische Advisering en Ondersteuning

Rapelenburglaan 9

5654 AP Eindhoven

www.archaeo.nl

© 2013 ArchAeO

Inhoudsopgave

VOORWOORD	7
SAMENVATTING	9
I. HET BELEIDSMATIGE KADER.....	13
1. Waarom een eigen archeologiebeleid?	13
2. Noodzaak en kansen.....	14
3. Doel van de <i>Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel</i>	14
II. EEN ARCHEOLOGIEBELEID VOOR DE GEMEENTE BOXTEL	17
1. Het archeologiebeleid tot op heden	17
2. Bestemmingsplan Buitengebied 2011	17
3. De archeologische monumentenzorg in de praktijk	20
3. 1. Behoud in situ, planinpassing en visualisering	21
3. 2. Plangebied versus bodemversturende ingreep.....	22
3. 3. Diepte-ondergrens	23
3. 4. Oppervlakte-ondergrens.....	24
3. 5. Gemeentelijke en provinciale aandachtgebieden	33
3. 6. Nadere beoordelingsrichtlijnen	34
III. RANDVOORWAARDEN GEMEENTELIJK ARCHEOLOGIEBELEID	37
1. Kostenverhaal en nadere financiële regelingen.....	37
2. Communicatie en publieksbereik	40
3. De rol van de heemkundekring en vrijwilligers	41
LITERATUUR	43
Bijlage 1. Lijst van begrippen en afkortingen	45
Bijlage 2. Rijks- en provinciaal beleid	51
Bijlage 3. Beleidsdocumenten Boxtelse archeologische monumentenzorg.....	57
Bijlage 4. Kwetsbaarheid van het archeologisch bodemarchief	59
Bijlage 5. Het proces van de archeologische monumentenzorg	65
Bijlage 6. Verwachtingenkaart versus beleidskaart.....	67
Bijlage 7. Potentiële gemeentelijke monumenten	75
Bijlage 8. Beleidskaart archeologie Boxtel	79

Bijlage 9. RAAP-rapport 2142	81
Bijlage 10. Raadsbesluit tot vaststelling van het archeologiebeleid	83

VOORWOORD

De gemeente Boxtel heeft in 2009 RAAP Archeologisch Adviesbureau opdracht verleend een onderzoek te doen naar de archeologische waarden binnen de gemeente. Dit heeft geresulteerd in 'Boxtel binnen en buiten den Bruggen (RAAP-rapport 2142)', een rapport met een reeks kaarten, waaronder een archeologische waarden- en verwachtingenkaart en een archeologische beleidskaart. Thans formuleert de gemeente ervoor een eigen gemeentelijk archeologiebeleid.

In de voor u liggende *Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel* worden de beleidsuitgangspunten en hun achtergronden beschreven. Het archeologiebeleid van het Boxtelse buitengebied is hierin opgenomen conform het gestelde in het bestemmingsplan buitengebied.

Daarnaast is een instrumentarium aangeleverd dat dient ter implementatie van het beleid. Met deze documenten in huis, kan op verantwoorde wijze een archeologiebeleid worden geïmplementeerd dat een juiste balans weet te vinden tussen een goede omgang met het archeologische erfgoed en andere maatschappelijke belangen die bij planontwikkelingen moeten worden gewogen. Verder beoogt de gemeente met dit archeologiebeleid in een vroegtijdig stadium naar initiatiefnemers duidelijkheid qua onderzoek en mogelijke kosten te creëren.

Opzet en leeswijzer

Deze nota bestaat uit 3 delen. Deel I schetst de beleidsmatige kaders en achtergronden van het archeologiebeleid. Deel II vormt het feitelijke archeologiebeleid van de gemeente Boxtel waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen buiten- en binnenstedelijk gebied. In deel III worden de randvoorwaarden voor een goed gemeentelijk archeologiebeleid aangegeven.

Ten behoeve van deze nota is het van belang de begrippen archeologie en cultuurhistorie af te bakenen:

Archeologie is de wetenschap die alle aspecten van samenlevingen uit het verleden bestudeert aan de hand van de materiële resten die de mens in het verleden heeft achtergelaten in en op de bodem¹. 99% van de archeologische resten in Nederland is niet aan de oppervlakte zichtbaar, maar ligt verborgen onder de grond. We noemen dit in Nederland het bodemarchief. Het beperkte aandeel dat niet aan het zicht is onttrokken bestaat bijvoorbeeld uit grafheuvels, hunebedden, kastelen, kerken, grachten, aardwerken, wallen, terpen en dergelijke.

Cultuurhistorie is een veel ruimer begrip waaronder zowel materiële als immateriële zaken kunnen vallen. Het kan over schilderijen gaan, gedachtegoed, verhalen, maar ook patronen en structuren in een landschap die de huidige vorm van dat landschap

¹ Materiële resten zijn niet alleen de artefacten (door mens gemaakte voorwerpen), maar ook alle fenomenen die door toedoen van de mens in het verleden in de bodem zijn achter gebleven en nu nog terug te vinden zijn. Dus ook zaken als: spit- en graafsporen, kuilen, resten (paalsporen) van huizen, grafvelden, nederzettingen, akkerlagen (cultuurlagen), ophogingslagen, botanisch materiaal (zaden, vruchten, pollen) etc.

en de rol van de mens hierin mede verklaren. Strikt genomen valt ook het archeologische bodemarchief hieronder.

Als in deze nota gesproken wordt over cultuurhistorie dan worden met name de in het landschap zichtbare, cultuurlandschappelijke relictten uit het verleden bedoeld, zoals akkervormen, verkavelingen, oude wegen, houtwallen, begroeiing, gebouwen en zelfs archeologisch zichtbare fenomenen als grafheuvels en kasteelterreinen². Wordt in deze nota gesproken over archeologie dan gaat het primair om de archeologische resten die aan het oog onttrokken zijn.

Het object van deze nota ligt op de archeologie en dus vooral op de aan het zicht onttrokken en in het landschap onder de grond verborgen relictten uit het verleden. In de praktijk gaat het dan vooral over de archeologische resten van vóór ca. 1500. Voor de periode na 1500 zijn vooral de historische bronnen en kaarten van belang. Zoals gezegd zijn uit die periode regelmatig nog relictten zichtbaar in het huidige landschap.

² Dit is het studieveld van de historische geografie en de gebouwde monumentenzorg.

SAMENVATTING

De gemeente Boxtel heeft ervoor gekozen een eigen gemeentelijk archeologiebeleid te formuleren. In de *Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel* worden de beleidsuitgangspunten en hun achtergronden beschreven.

In hoofdlijnen komt het erop neer dat bij ruimtelijke initiatieven die leiden tot bodemverstoring archeologisch inventariserend (voor)onderzoek noodzakelijk is in gebieden met een middelhoge of hoge archeologische verwachtingswaarde en in gebieden met bekende archeologisch resten (de zogenaamde archeologische terreinen).

Een onderzoeksverplichting geldt als de oppervlakte van de bodemversturende ingreep groter is dan een voor de gebieden vastgestelde ondergrens én indien de verstoring ook dieper reikt dan de gestelde diepte-ondergrens (0,5 m beneden maaiveld in het buitengebied en 0,4 m in het binnenstedelijk gebied). Regulier grondgebruik wordt daarmee vrijgesteld van de archeologische onderzoeksverplichting.

Met dit beleid aangevuld met een aantal implementatiedocumenten, is de gemeente in staat om op verantwoorde wijze een archeologiebeleid te implementeren dat een juiste balans weet te vinden tussen een goede omgang met het archeologisch erfgoed en andere maatschappelijke belangen die bij planontwikkelingen moeten worden gewogen.

Samenvattend kan het archeologiebeleid van de gemeente Boxtel als volgt weergegeven worden:

Beleidsregel 1.

De gemeente Boxtel maakt ten aanzien van het archeologiebeleid een onderscheid tussen het buiten- en binnenstedelijk gebied.

Beleidsregel 2.

De gemeente Boxtel behoudt zoveel als mogelijk de archeologische resten in de grond (behoud *in situ*) en laat waar mogelijk de maatregelen ter bescherming en behoud van de archeologische resten opnemen in het programma van eisen van het ontwerp.

Beleidsregel 3.

De gemeente Boxtel hanteert de oppervlakte van de effectieve bodemversturende ingrepen als uitgangspunt voor het bepalen van de archeologische onderzoeksverplichting binnen een plangebied. Dit houdt in dat indien de bodemversturende ingreep de ondergrens overschrijdt, archeologisch (voor)onderzoek binnen het plangebied noodzakelijk is. Ten aanzien van het buitengebied wordt een nuancering aangebracht: uitbreiding binnen bestaande bouwblokken wordt voor alle detailbestemmingen zonder archeologisch onderzoek toegestaan ook al worden de gestelde ondergrenzen overschreden.

Beleidsregel 4.

De gemeente Boxtel hanteert twee diepte-vrijstellingsgrenzen voor onderzoek. Voor het buitengebied wordt de diepte-ondergrens van 0,5 m beneden maaiveld gehanteerd, voor het binnenstedelijk gebied een diepte-ondergrens van 0,4 m beneden maaiveld. Ingrepen dieper dan de gestelde diepte-ondergrens zijn onderzoeksplichtig mits de oppervlakte-ondergrens eveneens overschreden wordt.

Beleidsregel 5.

De gemeente Boxtel hanteert voor de verschillende gebieden van de beleidskaart, verschillende oppervlakte-ondergrenzen. Hierbij wordt tevens onderscheid gemaakt tussen buiten – en binnenstedelijk gebied.

Categorie	omschrijving	Oppervlakte-ondergrens	
		Buitengebied	Binnenstedelijk gebied
categorie 1	monumenten	n.v.t.	n.v.t.
categorie 2	gebieden van zeer hoge archeologische waarde en historisch geografische objecten met een archeologische relevantie	50 m ²	50 m ²
categorie 3	gebieden van hoge archeologische waarde (a) en (b) gemeentelijke aandachtsgebieden	(a) 50 m ² (b) 125 m ²	100 m ²
categorie 4	gebieden met hoge verwachtingswaarde	125 m ²	250 m ²
categorie 5	gebieden met middelhoge verwachtingswaarde en na-oorlogse woonwijken en industriegebieden die in een gebied met een hoge archeologische verwachting liggen	500 m ²	2.500 m ²
categorie 6	gebieden met lage verwachting	geen	geen
categorie 7	gebieden zonder verwachtingswaarde	geen	geen

Beleidsregel 6.

De gemeente Boxtel ligt binnen diverse door de provincie Noord-Brabant aangewezen cultuurhistorisch waardevolle landschappen en twee archeologische landschappen. Voor de cultuurhistorisch waardevolle landschappen worden bestemmingsplanregels opgenomen ter beschermingen van de waarden zoals door de Provincie bepaald en voor de archeologische landschappen wordt gestreefd naar een duurzaam en in samenhang behoud van de archeologische resten.

Daarnaast heeft de gemeente op grond van de Erfgoedverordening Boxtel 2011 de mogelijkheid om bijzondere archeologische objecten of terreinen aan te wijzen tot gemeentelijk monument.

Beleidsregel 7.

De gemeente Boxtel heeft naast al het bovenstaande nog enkele richtlijnen:

1. Indien in het plangebied van de beoogde ontwikkeling meerdere verwachtingswaarden voorkomen, dan geldt de hoogste waarde (en dus de kleinste ondergrens) tenzij deze waarde minder dan 10% van het plangebied in beslag neemt. In dat geval geldt de op één na hoogste aanwezige verwachtingswaarde.
2. Indien geen onderzoek moet worden uitgevoerd omdat beneden de onderzoeksgrens gebleven wordt, blijft de dubbelbestemming Waarde-Archeologie (WR-A) van het bestemmingsplan onverminderd van kracht.
3. Indien op basis van de oppervlakte en diepte van de bodemverstorende ingrepen archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is, vindt dit plaats in het gehele plangebied.

4. Indien de bodem in minder dan 5% van het verstoringsoppervlak geroerd wordt, kan de gemeente vrijstelling verlenen van de verplichting tot uitvoering van archeologisch onderzoek.
5. Indien op grond van schriftelijke bewijsvoering aangetoond kan worden dat de bodem reeds tot onder het verwachte archeologische niveau is verstoord, kan de gemeente vrijstelling verlenen van de verplichting tot uitvoering van archeologisch vooronderzoek.

Beleidsregel 8.

De gemeente Boxtel reserveert geen apart budget voor de uitvoering van het gemeentelijk archeologiebeleid en hanteert het landelijke uitgangspunt 'de verstoorder betaalt'.

Gemaakte kosten ten behoeve van het uitvoeren van het archeologiebeleid zullen verhaald worden via:

1. De bestuurslastenvergoeding daar waar het niet project gebonden kosten betreft;
2. De heffing van projectleges en anderszins kostenverhaal, daar waar het projecten van derden betreft;
3. Projectkosten daar waar het eigen gemeentelijke projecten betreft.

Beleidsregel 9.

De gemeente kan waar mogelijk voorwaarden ten aanzien van de inzet van amateurarcheologen opnemen in het programma van eisen dat ten grondslag ligt aan archeologisch onderzoek.

De gemeente kan bij ieder gemeentelijk project wat conform het gemeentelijk archeologiebeleid niet-onderzoeksplichtig is, de afweging maken of een begeleiding van lokale amateurarcheologen zinvol is.

I. HET BELEIDSMATIGE KADER

1. Waarom een eigen archeologiebeleid?

Sinds 1 september 2007 is de nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) van kracht. In deze herziening van de Monumentenwet 1988 zijn - ter voorkoming dat de bodem van ons land verandert in een 'cultuurhistorische woestijn' - de uitgangspunten van het Europese Verdrag van Malta³ (1992) voor Nederland nader uitgewerkt. De belangrijkste veranderingen betreffen:

- Het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden in de bodem;
- De kosten van archeologische werkzaamheden komen in principe voor rekening van de initiatiefnemer van bodemverstorende activiteiten (veroorzakerprincipe);
- De archeologische monumentenzorg wordt een geïntegreerd onderdeel van het ruimtelijke orderingsproces. Archeologisch onderzoek dient dus bij elke ruimtelijke ingreep uitgevoerd te worden. Een uitzondering hierop vormen ingrepen die kleiner zijn dan 100 m², deze worden vrijgesteld van de onderzoeksverplichting.

In het nieuwe bestel wordt een grotere verantwoordelijkheid en een sturende rol neergelegd bij de gemeentelijke overheid, niet in de laatste plaats omdat ook de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) op 1 juli 2008 en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) op 1 oktober 2010 van kracht is geworden.

Met deze beleidsuitvoering komt een aantal nieuwe taken op de gemeenten af⁴:

1. De archeologische en cultuurhistorische waarden dienen op verantwoorde wijze te worden geïntegreerd in het ruimtelijke beleid. Centraal instrument hierbij is het bestemmingsplan.
2. Het archeologische belang dient tevens bij het verlenen van omgevingsvergunningen aan de orde te komen.
3. Alle archeologische informatie dient in het kader van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Wkpb) ontsloten te zijn voor zowel burgers als overheid.

Het gaat in het nieuwe bestel om serieuze financiële en maatschappelijke belangen. Het is de gemeente er vanzelfsprekend alles aan gelegen om over een goed instrumentarium te beschikken waaruit blijkt dat alle belangen zijn gezien en gewogen. Uitgangspunt is dat er op gemeentelijk niveau op verantwoorde wijze wordt omgegaan met het archeologische erfgoed. Een verantwoord beleid kan leiden tot beperkingen en/of extra kosten⁵ bij het ontwikkelen van bestemmingsplannen en bij het verlenen van vergunningen, maar biedt tegelijkertijd ook kansen om bij de inwoners van de gemeente Boxtel het cultuurhistorisch besef te bevorderen en iets wezenlijks toe te voegen aan de historische identiteit van de gemeente.

³ Het verdrag van Malta wordt ook wel Verdrag van Valletta genoemd, naar de hoofdstad van het eiland Malta.

⁴ Het wettelijk kader dat door Rijks- dan wel Provinciale wetten, verordeningen, uitvoeringsbesluiten, ed. bepaald wordt, wordt nader toegelicht in bijlage 2 van deze nota.

⁵ Qua kosten kan gedacht worden aan: werkingskosten van het gemeentelijk apparaat, onderzoekskosten bij toevalsvondsten, kosten van onderzoek door archeologievrijwilligers, ... In Hoofdstuk III.1 wordt hier dieper op ingegaan.

Het is aan de gemeente zelf om in het ruimtelijke beleid een juiste balans te vinden tussen een goede zorg voor het archeologische erfgoed en de andere maatschappelijke afwegingen die hierbij moeten worden gemaakt. De gemeente heeft hierdoor niet alleen plichten, maar ook ruimte om binnen de wettelijke kaders een eigen koers te varen en keuzes te maken.

In 2009 heeft de gemeente de eerste stappen richting een eigen archeologiebeleid gezet. Toen heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau een inventarisatie gemaakt van de bekende en te verwachten archeologische waarden, wat resulteerde in een rapport: RAAP Archeologisch Adviesbureau bv., 2010, *Boextel binnen en buiten den Brugghen* (RAAP-rapport 2142). Momenteel vindt de gemeente het opportuun om een gedegen onderbouwd archeologiebeleid te ontwikkelen. Vanwege de procesgang is vooruitlopend op deze *Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel* het archeologiebeleid voor het buitengebied als eerste in het bestemmingplan Buitengebied 2011 opgenomen. Zie tevens paragraaf II.2.

2. Noodzaak en kansen

De gemeente is zich terdege bewust van het feit dat archeologische resten een formeel onderdeel zijn van ons historische, (stede)bouwkundige en landschappelijke erfgoed. Het bodemarchief bevat vele karakteristieke en bijzondere elementen die een belangrijke bron van informatie en inspiratie vormen voor de historische identiteit van onze samenleving. In de toenemende strijd om schaarse ruimte dreigt het archeologische erfgoed steeds meer het onderspit te delven. De ontwikkeling van woningbouwlocaties en bedrijventerreinen, intensivering van de landbouw, het uitvoeren van infrastructurele projecten en natuurontwikkeling, eisen alle hun tol van het archeologische erfgoed in de bodem. In het verleden ging dit erfgoed regelmatig ongezien verloren. Het bodemarchief waarin een groot deel van de geschiedenis ligt opgeslagen, is maar éénmalig raadpleegbaar en niet regenererbaar. Wat eenmaal verloren is gegaan, komt niet meer terug.

Daarom heeft de gemeente Boxtel met de veranderende wetgeving zich geconformeerd aan de uitgangspunten van het Rijk om het archeologische erfgoed goed te beschermen. Sinds 2007 hanteert de gemeente dan ook de oppervlakteondergrens van 100 m². Dit leidde tot een streng gemeentelijk archeologiebeleid met een hele hoge onderzoeksdruk. Met het archeologiebeleid zoals dat in deze nota is opgenomen wil de gemeente de archeologische resten op een goede manier beschermen en een maatschappelijk verantwoord beleid creëren met een juiste balans tussen een goede zorg voor het archeologische erfgoed en de andere maatschappelijke afwegingen die hierbij moeten worden gemaakt.

3. Doel van de *Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel*

Met deze *Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel* geeft de gemeente haar visie weer op en de achtergronden van het gemeentelijk archeologiebeleid. Het geeft de lijn aan waarlangs het Buxtelse archeologiebeleid tot stand is gekomen.

Het formuleren en vaststellen van het archeologiebeleid is echter maar een begin. Het is niet de bedoeling dat na vaststelling van dit beleid door college en Raad het archeologiebeleid blijft hangen op goede voornemens. Het dient neer te dalen in de praktijk en door allen (zowel bestuurlijk, ambtelijk als burger) gedragen en ondersteund te worden. Daartoe is ook een aantal implementatiedocumenten opgesteld die als doel hebben een praktische handreiking te geven voor de uitvoering van het beleid. Zij zijn als bijlage bij dit beleidsplan uitgewerkt.

De doelstelling van de *Nota gemeentelijk archeologiebeleid Boxtel* is als volgt: "Op een verantwoorde wijze een archeologiebeleid te formuleren en implementeren dat een evenwicht weet te vinden tussen een goede omgang met het archeologisch erfgoed en andere maatschappelijke belangen die bij planontwikkelingen moeten worden gewogen."

II. EEN ARCHEOLOGIEBELEID VOOR DE GEMEENTE BOXTEL

1. Het archeologiebeleid tot op heden

De gemeente is de afgelopen jaren regelmatig geconfronteerd met het aspect archeologie bij planontwikkeling. In 2002 heeft de provincie Noord-Brabant haar streekplan 'Malta-proof' gemaakt met de hieraan gekoppelde Cultuurhistorische Waardenkaart. Voor de archeologie is de kaart gebaseerd op de Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumentenkaart (AMK). Met dit instrument vervulde de Provincie tot voor kort (tot aan de nieuwe Wro, juli 2008) een belangrijke toezichthoudende en toetsende rol bij nieuwe bestemmingsplannen en vrijstellings- en wijzigingsbesluiten, alsmede bij het verlenen van vergunningen voor ontgrondingen. Er is van 2002 tot 2008 dan ook scherp door de Provincie gecontroleerd of het aspect archeologie bij ruimtelijke plannen door middel van (voor)onderzoek op juiste wijze werd meegewogen. Zolang dit niet het geval was, werd geen goedkeuring verleend aan het plan. Sinds 2002 is met de gemeentelijke toetsing voor het aspect archeologie ook het takenpakket van de gemeente Boxtel verzwaard.

Sinds de inwerkingtreding van de Wamz per 1 september 2007 en de terugtrekkende beweging van de Provincie, heeft de gemeente met betrekking tot het archeologiebeleid zich aangesloten bij het landelijke uitgangspunt. Ruimtelijke ingrepen die groter zijn dan 100 m² dienen sindsdien archeologisch onderzocht te worden. Dit leidde tot een streng gemeentelijk archeologiebeleid met een hele hoge onderzoeksdruk. Met het archeologiebeleid zoals dat in deze nota is opgenomen wil de gemeente de archeologische resten op een goede manier beschermen en een maatschappelijk verantwoord beleid creëren met een juiste balans tussen een goede zorg voor het archeologische erfgoed en de andere maatschappelijke afwegingen die hierbij moeten worden gemaakt.

2. Bestemmingsplan Buitengebied 2011⁶

In 2006 is de gemeente gestart met het herzien van het bestemmingsplan buitengebied. In het bestemmingsplan Buitengebied 2006 zijn alle werkzaamheden voor zover deze plaatsvonden in gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde omgevingsvergunningplichtig. Om een omgevingsvergunning voor werken en werkzaamheden te kunnen verlenen, was een archeologisch (voor)onderzoek vereist. De regeling maakte hierbij geen onderscheid naar gebied of naar omvang van de ingreep. Naar aanleiding van de ingediende beroepen en de contra-expertise, heeft de Raad van State in maart 2009 de beroepen tegen het omgevingsvergunningstelsel voor werken en werkzaamheden op dit onderdeel gegrond verklaard.

⁶ Deze tekst is overgenomen uit en/of gebaseerd op: NL.IMRO.0757.Bp01buitengeb2011-vst2. Hierbij is zowel van de toelichting als planregels gebruik gemaakt.

Naar aanleiding van deze uitspraak is in 2009 aan archeologisch bureau RAAP opdracht verleend een onderzoek te doen naar de archeologische waarden binnen de gemeente Boxtel. Dit heeft geresulteerd in het rapport *Boxtel binnen en buiten den Bruggen* uit 2011 (RAAP-rapport 2142).

De uitgangspunten voor de regeling in het bestemmingsplan Buitengebied 2011 zijn onderstaand kort samengevat:

- a. Archeologische dubbelbestemmingen zijn toegekend, gebaseerd op het RAAP-rapport 2142 met kaart. Dit houdt in dat aan de gebieden waar archeologische waarden voorkomen of worden verwacht de dubbelbestemming Waarde-Archeologie wordt toegekend. Gebieden met een lage archeologische verwachting krijgen geen dubbelbestemming omdat voor deze gebieden geen restricties op dit punt gelden.
- b. De regeling beperkt zich niet alleen tot de werkzaamheden en werken, niet zijnde bouwwerken. Ook voor bouwwerken (het bouwen) is een vergelijkbare regeling opgenomen. De verplichting hiertoe is vastgelegd in de herziene Monumentenwet.
- c. Een belangrijk nieuw onderdeel is de invoering van ondergrenzen ten aanzien van de verstoring.

Deze ondergrenzen zijn gekoppeld aan de onderscheiden gebieden op de archeologische verwachtings- en beleidskaart. Deze ondergrenzen hebben zowel betrekking op de verstoringsoppervlakte als op de verstoringsdiepte. De verstoringsdiepte is gesteld op 50 cm onder maaiveld. De verstoringsoppervlakte is afhankelijk van het archeologische (verwachtings)waarde van het gebied. Wanneer een van deze beide ondergrenzen niet worden overschreden, hoeft geen archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. In dat geval is voor de betreffende werkzaamheden ook geen omgevingsvergunning voor werken en werkzaamheden vereist voor het aspect archeologie.

Voor ieder gebied is een aparte dubbelbestemming van toepassing:

Bestemmingsplan categorie	Ondergrenzen verplicht archeologisch onderzoek	Aanduiding / dubbelbestemming BP
Wettelijk beschermd monument	Wettelijk geregeld.	wettelijk beschermd archeologisch monument
Gebied van archeologische waarde	Indien dieper dan 50 cm en groter dan 50 m ²	Waarde - Archeologie - Categorie 2
Gebied van archeologische verwachtingswaarde hoog	Indien dieper dan 50 cm en groter dan 125 m ²	Waarde - Archeologie - Categorie 3
Gebied van archeologische verwachtingswaarde middelhoog	Indien dieper dan 50 cm en groter dan 500 m ²	Waarde - Archeologie - Categorie 4

- d. Regeling ten aanzien van het bouwen:
 1. Archeologische onderzoeksplicht wanneer er sprake is van bouwen binnen de archeologische dubbelbestemming;
 2. Geen archeologisch onderzoek vereist in het geval van vervanging van bestaande bebouwing, binnen bestaande bouwvlakken en wanneer de ondergrenzen niet worden overschreden;
- e. Regeling ten aanzien van werkzaamheden en werken, niet zijnde bouwwerken:

1. Geen vergunning is vereist wanneer de ondergrenzen niet worden overschreden. Ook is geen vergunning vereist voor werken en werkzaamheden in het kader van het normale beheer en onderhoud (met inbegrip van onderhoud- en vervangingswerkzaamheden van bestaande riolen, bestratingen en beplantingen binnen bestaande tracés van kabels en leidingen), het normale agrarische gebruik, voor werkzaamheden waarvoor reeds vergunning is verleend en graafwerkzaamheden die plaatsvinden in het kader van archeologisch onderzoek.
 2. In het geval wel een vergunning is vereist, geldt een archeologische onderzoeksplicht.
- f. Een archeologisch onderzoek is niet vereist indien de archeologische waarde in andere beschikbare informatie afdoende is vastgesteld, bijvoorbeeld door het aantonen van eerdere verstoringen van de bodem of door het aantonen van de dikte van het esdek. Wanneer blijkt dat de dikte van het afdekkend pakket groter is dan de ondergrens van de verstoringsdiepte en wordt aangetoond dat de ingreep beperkt blijkt tot de dikte van het afdekkend pakket, is nader archeologisch onderzoek niet nodig. Bij een esdekdiktemeting moet als uitgangspunt worden uitgegaan van 5 boringen per ha met een boorgrid van 100 bij 50, boringen op de coördinaten (0,0), (0.100), (50.50), (100.0) en (100.100) en 3-dimensionale inmeting. Bij percelen die qua omvang of vorm niet volgens voornoemd boorgrid kunnen worden onderzocht, dient een zinvolle spreiding van boringen over het te onderzoeken gebied te worden gerealiseerd.
- g. De vergunning kan worden verleend wanneer gebleken is dat er geen archeologische waarden aanwezig zijn, de betreffende archeologische waarden door de ingreep niet of niet onevenredig worden geschaad of schade door bouwactiviteiten kan worden voorkomen of zoveel mogelijk kan worden beperkt door het in acht nemen van aan de omgevingsvergunning verbonden voorschriften.
- h. Aan de omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden zoals:
1. Technische maatregelen tot bescherming van de archeologische waarden. Deze maatregelen kunnen bestaan uit het aanbrengen van een beschermende bodemlaag; het aanvullen van bodemvolume bij teelten waarbij grond wordt afgevoerd; het uitvoeren van heiwerkzaamheden of het niet bouwen van kelders;
 2. Verplichting tot opgravingen;
 3. Verplichting tot archeologische begeleiding bij uitvoering.

Op 10 april 2012 is het bestemmingsplan Buitengebied 2011 vastgesteld door de gemeenteraad waarmee het archeologiebeleid voor het buitengebied vooruitlopend op deze nota is vastgesteld.

De opgenomen archeologische uitgangspunten voor het binnenstedelijke gebied wijken ten dele af van de uitgangspunten van het buitengebied.

Het archeologiebeleid zoals dat in het bestemmingsplan Buitengebied 2011 is opgenomen, wordt onverkort in deze nota overgenomen (raadsbesluit 2011).

Voor het binnenstedelijk gebied⁷ wordt een archeologiebeleid ontplooid dat beter past bij het binnenstedelijke karakter. De aard en complexiteit van de archeologische resten is verschillend. Prehistorische resten kunnen doorheen het gehele grondgebied voorkomen, maar met name in de stedelijke kernen heeft doorgaans vanaf de middeleeuwen een stabiele bewoning plaatsgevonden. Dit heeft geleid tot een grotere te onderzoeken tijdsdynamiek. Verder leidt tevens een verschillend modern gebruik voor een verschillende omgang met archeologische resten. In het buitengebied wordt reeds lange tijd akkerbouw gepleegd. Hierdoor kunnen archeologische resten in de bovenste bodemlagen iets meer opgenomen zijn en dus vanaf een iets dieper niveau bestudeerbaar. In stedelijke gebieden heeft die langdurige akkerbewerking niet plaatsgevonden. Archeologische resten zijn dus vanaf een hoger diepte-niveau bestudeerbaar.

Het archeologiebeleid voor zowel binnenstedelijk als buitengebied wordt hieronder beschreven. Daar waar het beleid voor buitengebied afwijkt, wordt dit tevens in de betreffende beleidsregel opgenomen. De verschillen tussen buitengebied en binnenstedelijk gebied concentreren zich rond een viertal punten:

1. Diepte-ondergrenzen;
2. Oppervlakte-ondergrenzen (en benamingen van categorieën);
3. Vrijstelling van bestaande bouwblokken;
4. Esdekdiktemeting door onafhankelijk archeologisch deskundigen.

Op de beleidskaart archeologie (bijlage 8 van deze nota) is de grens van het Bestemmingsplan Buitengebied (grens van 10 april 2012) weergegeven. De opgenomen grens brengt in beeld waar de archeologische uitgangspunten voor het buitengebied worden gehanteerd en waar die voor het binnenstedelijk gebied. Deze indicatieve grens vormt echter geen hard toetsingskader maar zal per ontwikkeling nader worden bekeken.

Beleidsregel 1.

De gemeente Boxtel maakt ten aanzien van het archeologiebeleid een onderscheid tussen het buitengebied en het binnenstedelijk gebied.

3. De archeologische monumentenzorg in de praktijk

Bij de uiteindelijke inrichting van het archeologiebeleid binnen de gemeente zijn verschillende combinaties van beleidsinstrumenten denkbaar, variërend van enkel en alleen uitvoeren van de wettelijk opgelegde taken tot een hoge mate van autonomie in dat beleid, waarbij de gemeente niet alleen een eigen regie voert, maar bovendien ook de uitvoering van archeologisch onderzoek in eigen hand houdt.

⁷ Onder het binnenstedelijk gebied wordt verstaan alle gebieden in de gemeente Boxtel die niet onder het bestemmingsplanregime van het bestemmingsplan buitengebied vallen, zoals de diverse woonkernen en de bedrijventerreinen.

De gemeente Boxtel is het traject voor een eigen archeologiebeleid gestart met het laten vervaardigen van een archeologische beleidskaart en het opstellen van deze beleidsnota archeologie. Hiermee geeft Boxtel aan een zekere autonomie na te streven en deze verantwoordelijkheid ook te willen dragen.

Daartoe kan de gemeente over een aantal in te zetten beleidsinstrumenten beschikken:

1. Een gemeentelijke archeologische waarden- en verwachtingenkaart en beleidskaart;
2. Bestemmingsplanvoorschriften en vergunningsvoorwaarden;
3. Een erfgoedverordening en/of facetbestemmingsplan;
4. Voorlichting- en informatie voor betrokkenen;
5. Een onderzoeksagenda en selectiebeleid;
6. Nadere financiële regelingen, zoals de bestuurslastenvergoeding of een archeologiefonds.

Enkel die instrumenten die ook feitelijk deel uitmaken van het archeologiebeleid worden hierna besproken en verder uitgewerkt. Omdat dit op dit moment (nog) niet opportuun geacht wordt, stelt de gemeente Boxtel geen onderzoeksagenda of selectiebeleid op. Dit laat onverlet dat in de toekomst dit alsnog verder ontwikkeld kan worden.

3. 1. Behoud in situ, planinpassing en visualisering

Nederland heeft een rijkdom aan historie. Voor velen heeft de kwaliteit van de leefomgeving iets te maken met historische wortels. Vaak in de vorm van ankerpunten in het landschap als oude gebouwen, een boom of een sluisje, waaraan een historisch verhaal of gebeurtenis is verbonden. Het ontbreken van dit soort zaken wordt in nieuwe woon- en werkgebieden bewust of onbewust als een gemis ervaren. Archeologie en cultuurhistorie in het algemeen kunnen een tegenwicht bieden aan de toenemende eenvormigheid van onze leefomgeving. Zij dragen bij aan de identiteit die mensen ontleen aan een gebied of plek, en fungeren op die manier als inspiratiebron en kwaliteitsimpuls voor ruimtelijke opgaven. Zo kan een belangrijke bijdrage worden geleverd om ook in nieuwe inrichtingsplannen geschiedenis een plaats te geven of zelfs nieuwe geschiedenissen te laten ontstaan. Deze denk- en werkwijze wordt ook wel *behoud door ontwikkeling* genoemd, en komt voort uit de Rijksnota Belvédère.

Wat nodig is, is een aantrekkelijke vertaalslag waarin stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, archeologen en kunstenaars elkaar weten te vinden. Indien we erin slagen een stukje al dan niet opgegraven geschiedenis te visualiseren in het straatbeeld dan kan dit bijdragen aan verhoging van de kwaliteit en de identiteit van de leefomgeving. Op die manier kost archeologie niet alleen geld, maar is er ook sprake van *return on investment*.

Algemeen beleidsuitgangspunt is dat archeologische resten bij voorkeur in de grond (*in situ*) behouden worden (conform het Malta-principe en de Wamz). Het vermijden van opgravingen is niet alleen vanuit overwegingen van kostenefficiëntie beter, behoud *in situ* maakt ook voor toekomstige generaties het kennismaken met het verleden mogelijk. Opgraven wordt eigenlijk gezien als *second best* optie, maar in de praktijk blijkt meestal toch de voorkeur te worden gegeven aan de ontwikkeling van een gebied, en daarmee ook de keuze voor opgraven.

Vanuit behoudsdoelstelling is het van belang dat bij het ontwerp en de voorbereiding van nieuwbouwplannen in gebieden waar archeologische waarden aanwezig zijn, in een zo vroeg mogelijk stadium onderzocht wordt in hoeverre archeologische resten via technische maatregelen *in situ* kunnen worden veiliggesteld. Hoewel dit soort maatregelen soms enige creativiteit en flexibiliteit aan de ontwerpkant vereisen en soms ook additionele kosten in de uitvoering met zich meebrengen, wegen deze investeringen in veel gevallen op tegen de hoge kosten van een uitgebreide opgraving.

Bij inpassingsmaatregelen en archeologiesparend bouwen kan concreet gedacht worden aan het vermijden van de aanleg van (parkeer)kelders, het toepassen van zogenaamde zettingsvrije constructies, het bouwen op bestaande funderingen of het toepassen van draagconstructies boven archeologisch waardevolle lagen. Bij projecten in archeologisch waardevolle gebieden of zones met een hoge verwachting waar de gemeente als (gedeelde) opdrachtgever optreedt, laat de gemeente dergelijke archeologische maatregelen opnemen in het programma van eisen van het ontwerp.

Beleidsregel 2.

De gemeente Boxtel behoudt zoveel als mogelijk de archeologische resten in de grond (behoud in situ) en laat waar mogelijk de maatregelen ter bescherming en behoud van de archeologische resten opnemen in het programma van eisen van het ontwerp.

3. 2. Plangebied versus bodemverstorende ingreep

Er is de laatste jaren nogal wat verwarring ontstaan over het gebruik van de term omvang plangebied in relatie tot de omvang van de feitelijke verstoring en de archeologische onderzoeksplicht. Dit heeft ertoe geleid dat veel archeologische beleidsadvieskaarten en beleidsnota's op dit moment spreken van een omvang van plangebieden. Het is echter meer reëel om uit te gaan van de feitelijke omvang van de verstoring binnen een plangebied in relatie tot de onderzoeksplicht. In het belang van het bodemarchief, maar ook in het belang van de burger is het dus meer zinvol om bij het bepalen van de onderzoeksverplichting uit te gaan van de feitelijke bodemverstoring en een maatschappelijk en archeologisch verantwoorde ondergrens voor archeologisch onderzoek (proportionaliteitsbeginsel).

De ondergrenzen zoals die hieronder zijn aangegeven, zijn dus gebaseerd op de omvang van het gebied waarbinnen de bodemverstorende ingreep plaatsvindt (inclusief de te verwachten bijkomende verstoring van bijvoorbeeld kabels en leidingen bij de bouw van een huis of stal)⁸.

Indien de gestelde ondergrenzen overschreden worden en archeologisch vooronderzoek dus noodzakelijk is, dient wel het gehele plangebied inventariserend onderzocht te worden.

Een vrijstelling van onderzoeksplicht betekent niet dat daarmee de eventuele dubbelbestemming verandert. Deze blijft gehandhaafd zolang niet door middel van

⁸ In het kader van het te berekenen verstoringsoppervlak bij de bouw van een huis, schuur of stal, wordt boven het te bebouwen oppervlak een marge van 5-10 % opgeteld om de feitelijke omvang van de bouwput, de aan te leggen kabels en leidingsleuven en dergelijke qua verstoring mee te rekenen. Deze zijn meestal niet aangegeven in een vergunningsaanvraag, maar zijn wel reëel.

inventariserend onderzoek bewezen is dat er geen archeologie in de bodem aanwezig (meer) kan zijn.

Uitgaan van de omvang van bodemverstoring voorkomt in veel gevallen dat bij relatief kleine (vaak particuliere) ingrepen ten opzichte van grote(re) plangebieden een onderzoeksplicht ontstaat voor het volledige plangebied, terwijl de feitelijke ontwikkeling misschien maar de bouw van één huis betreft.

Beleidsregel 3.

De gemeente Boxtel hanteert de oppervlakte van de effectieve bodemverstorende ingrepen als uitgangspunt voor het bepalen van de archeologische onderzoeksverplichting binnen een plangebied. Dit houdt in dat indien de bodemverstorende ingreep de gestelde ondergrenzen overschrijdt, archeologisch vooronderzoek binnen het plangebied noodzakelijk is.

Ten aanzien van het buitengebied wordt een nuancering aangebracht: uitbreiding binnen bestaande bouwblokken wordt zonder archeologisch onderzoek voor alle detailbestemmingen toegestaan, ook al worden de gestelde ondergrenzen overschreden.

3.3. Diepte-ondergrens

Op de meeste plaatsen zijn archeologisch relevante woonlagen opgenomen in de (recente) bouwvoor (voor zover geen sprake is van bijvoorbeeld heide- bos-, of stuifzandgebieden). De bouwvoor heeft gemiddeld een dikte van 0,3 tot 0,5 m waaronder een eerste archeologisch sporenvak bij een opgraving zichtbaar kan worden. Vanuit archeologisch perspectief zou een algemene vrijstelling van 0,3 m beneden maaiveld (-MV) misschien te verkiezen zijn. Een dergelijke beperking is echter maatschappelijk moeilijk uitvoerbaar (ook niet controleerbaar of te handhaven) en zou betekenen dat 'normaal bodemgebruik' en zelfs het omspitten van de eigen tuin al snel vergunningplichtige activiteiten worden. De wet- en regelgeving wil zich richten op die bodemingrepen die plaatsvinden in het kader van nieuwe bouw- of inrichtingsprojecten met grootschalig grondverzet en cultuurtechnische ingrepen die niet tot 'normaal bodemgebruik' kunnen worden gerekend, zoals diepploegen, egaliseren, aspergeteelt, de aanleg van drainagesystemen en dergelijke. Deze ingrepen reiken in vrijwel alle gevallen dieper dan de bouwvoor en vallen derhalve niet binnen de vrijstellingsdrempel.

Met een vrijstellingsdiepte van 0,4 m -MV is een balans gezocht tussen archeologisch verantwoord handelen en dat wat maatschappelijk en praktisch haalbaar is. De gemeente Boxtel hanteert in het binnenstedelijke gebied de diepte-ondergrens van 0,4 m -MV. De diepte-ondergrens in het buitengebied is door de gemeenteraad vastgesteld op 50 cm -MV.

Beleidsregel 4.

De gemeente Boxtel hanteert twee diepte-vrijstellingsgrenzen voor onderzoek. Voor het buitengebied wordt de diepte-ondergrens van 0,5 m beneden maaiveld gehanteerd, voor het binnenstedelijk gebied een verstoringsdiepte van 0,4 m beneden maaiveld. Ingrepen dieper dan de gestelde diepte-ondergrens zijn onderzoeksplichtig mits de oppervlakte-ondergrens eveneens overschreden wordt.

3. 4. Oppervlakte-ondergrens

In de Wamz is bij artikel 41a een algemene vrijstelling⁹ van de in bestemmingsplannen vast te leggen onderzoekseis opgenomen voor bodemingrepen kleiner dan 100 m² maar geeft tegelijk ook aan dat de gemeenteraad afwijkende oppervlakten (groter dan wel kleiner dan voornoemde 100 m²) kan vaststellen. Deze beperking is ontstaan vanuit de gedachte dat hele kleine initiatieven van vaak particulieren, niet onnodig verzwaard en belast moeten worden met onderzoeken die inhoudelijk niet zo heel veel bijdragen.

Doch tegelijk is het Rijk zich ervan bewust dat ook ingrepen kleiner dan 100 m² tot aanzienlijke schade kunnen leiden bij bepaalde archeologische vindplaatsen. Om die reden worden rijksmonumenten buiten deze vrijstelling gehouden en valt het om die reden te overwegen een aantal 'terreinen van hoge (bijzondere) archeologische waarde' binnen de gemeente in de toekomst via een erfgoednota aan te wijzen als gemeentelijk monument.

Op de archeologische beleidskaart wordt het gemeentelijk grondgebied onderverdeeld in zeven archeologische categorieën met daaraan voorschriften gekoppeld (zie tabel 1 en 2). Voor de categorieën gelden verschillende ondergrenzen voor het verplicht stellen van archeologisch onderzoek bij ruimtelijke ontwikkelingen. Met deze ondergrenzen ten aanzien van onderzoeksplicht voor de diverse categorieën is een verantwoorde balans gevonden tussen enerzijds wetenschappelijke en cultuurhistorische belangen en anderzijds de maatschappelijke belangen en praktische uitvoerbaarheid.

In bestemmingsplannen wordt een regeling opgenomen voor de omgang met de in de verbeelding opgenomen dubbelbestemming Waarde – Archeologie (WR-A). In het bestemmingsplan worden aan de categorieën 2 tot en met 5 uit de beleidskaart door middel van een dubbelbestemming regels verbonden. Voor de wettelijk beschermde monumenten (beleids categorie 1) gelden de regels van de Monumentenwet 1988. Als zodanig dienen deze terreinen altijd in de verbeelding te worden opgenomen. Dit geldt ook voor nog aan te wijzen gemeentelijke archeologische monumenten. Categorie 6 (verwachtingswaarde laag) en 7 (gebieden zonder een archeologische verwachting of archeologisch vrijgegeven terreinen) worden niet als dubbelbestemming in het bestemmingsplan opgenomen aangezien aan beide categorieën geen onderzoeksplicht verbonden wordt. Het aantal voorkomende

⁹ Deze vrijstelling geldt niet voor bodemingrepen in aangewezen wettelijk beschermde archeologische monumenten. Het is immers verboden zonder vergunning een beschermd monument te wijzigen dan wel te verstoren (artikel 11 MW).

beleidscategorieën binnen het plangebied waarvoor een bestemmingsplan wordt opgesteld dan wel wordt herzien, bepaalt hoeveel archeologische dubbelbestemmingen noodzakelijk zijn. Voorbeeld: binnen een bestemmingsplangebied ligt een historische kern (beleidscategorie 3), gebieden met een hoge archeologische verwachting (beleidscategorie 4) en gebieden zonder archeologische verwachting (beleidscategorie 7). Het bestemmingsplan krijgt dan ook twee archeologische dubbelbestemmingen: Waarde-Archeologie 1 voor de historische kern en Waarde-Archeologie 2 voor de gebieden met een hoge verwachting. Naast deze letterlijke vertaling van de beleidscategorieën naar archeologische dubbelbestemmingen kunnen andere maatschappelijke afwegingen tot gevolg hebben dat de archeologische richtlijnen en beleidsuitgangspunten zoals deze in de Archeologienota zijn opgenomen, niet voor 100% overgenomen worden in het bestemmingsplan.

In tabellen 1 en 2 worden de ondergrenzen voor onderzoeksplicht per categorie weergegeven. Tabel 1 voor het binnenstedelijke gebied en tabel 2 voor het buitengebied. De gekozen ondergrenzen zijn mede gebaseerd op de eigenschappen van de bodem van het Brabants-Limburgs dekzandlandschap en op de aard en de kwetsbaarheid van het bodemarchief dat in deze streken is te verwachten. Daarnaast zijn de ondergrenzen bepaald op grond van maatschappelijke afwegingen, waarbij onder meer op basis van vergunningverleningen is bekeken hoe de burger (gebruiker van buiten- dan wel binnenstedelijk gebied) als initiatiefnemer van ontwikkelingen (bijvoorbeeld de bouw van een huis of het ontplooiën van een agrarische activiteit) zo veel als mogelijk kan worden vrijgesteld van onderzoek, zonder dat dit ernstig ten koste gaat van archeologische waarden. Het opleggen van archeologische verplichtingen voor kleinschalige bodemingrepen zou telkens een financiële last voor de burger betekenen en zou daarmee een groot afbreukrisico vormen voor het maatschappelijk draagvlak van de archeologie.

De belangrijkste bepalende legenda-eenheden op de beleidskaart zijn:

- Categorie 1. Wettelijk beschermde archeologische monumenten
- Categorie 2. Gebieden van hoge archeologische waarde en historisch geografische objecten met een archeologische relevantie
- Categorie 3. Gebieden van archeologische waarde en gemeentelijke aandachtsgebieden
- Categorie 4. Gebieden met een hoge archeologische verwachting
- Categorie 5. Gebieden met een middelhoge archeologische verwachting en na-oorlogse woonwijken en industriegebieden die in een gebied van hoge archeologische verwachting liggen
- Categorie 6. Gebieden met een lage archeologische verwachting
- Categorie 7. Gebieden zonder een archeologische verwachting

Beleidsregel 5.

De gemeente Boxtel hanteert voor de verschillende gebieden van de beleidskaart, verschillende oppervlakte-ondergrenzen. Hierbij wordt tevens onderscheid gemaakt tussen buiten – en binnenstedelijk gebied.

Categorie	omschrijving	Oppervlakte-ondergrens	
		Buitengebied	Binnenstedelijk gebied
<i>categorie 1</i>	<i>monumenten</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>categorie 2</i>	<i>gebieden van zeer hoge archeologische waarde en historisch geografische objecten met een archeologische relevantie</i>	<i>50 m²</i>	<i>50 m²</i>
<i>categorie 3</i>	<i>gebieden van hoge archeologische waarde (a) en (b) gemeentelijke aandachtsgebieden</i>	<i>(a) 50 m² (b) 125 m²</i>	<i>100 m²</i>
<i>categorie 4</i>	<i>gebieden met hoge verwachtingswaarde</i>	<i>125 m²</i>	<i>250 m²</i>
<i>categorie 5</i>	<i>gebieden met middelhoge verwachtingswaarde en na-oorlogse woonwijken en industriegebieden die in een gebied van hoge archeologische verwachting liggen</i>	<i>500 m²</i>	<i>2.500 m²</i>
<i>categorie 6</i>	<i>gebieden met lage verwachting</i>	<i>geen</i>	<i>geen</i>
<i>categorie 7</i>	<i>gebieden zonder verwachtingswaarde</i>	<i>geen</i>	<i>geen</i>

Categorie 1. Wettelijk beschermde archeologische monumenten

Dit zijn terreinen die overeenkomstig artikel 3 Monumentenwet 1988 of overeenkomstig artikel 2.2 van de erfgoedverordening Boxtel 2010 worden aangewezen als archeologisch monument en als zodanig worden opgenomen onder categorie 1. Bij wettelijk beschermde rijksmonumenten is de minister van Onderwijs Cultuur & Wetenschap (vertegenwoordigd door de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed, RCE) bevoegd gezag. Aanwijzing tot rijksmonument vindt plaats door de minister van OC&W (in praktijk door RCE). De gemeenteraad heeft in deze een adviserende stem. De afweging speelt zich af op nationaal niveau, aan de hand van beleidsregels voor behoud en bescherming.

Bij gemeentelijke archeologische monumenten is de gemeente zelf bevoegd gezag. Op grond van de gemeentelijke *Erfgoedverordening Boxtel 2010* kan de gemeente zelf ook archeologische monumenten aanwijzen en daar een vergelijkbaar beschermingsregime aan verbinden.

Categorie 2: gebieden van zeer hoge archeologische waarde en historisch geografische objecten met een archeologische relevantie

Voor deze gebieden/terreinen geldt dat door reeds bekende archeologische gegevens (vondsten, proefsleuven, opgravingen) en/of op basis van de landschappelijke ligging of historische informatie is aangetoond dat hier belangrijke archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn. De terreinen hebben *géén* wettelijke beschermde status, maar staan in veel

gevallen aangegeven op de Archeologische MonumentenKaart (AMK) of cultuurhistorische waardenkaart van de Provincie (CHW 2010).

De vrijstellingsdrempel bij deze categorie gebieden is een bodemingreep met een oppervlakte van 50 m² en een diepte van respectievelijk 0,4 m -MV voor het binnenstedelijk gebied en 0,5 m -MV voor het buitengebied. Wanneer beide ondergrenzen (voor oppervlakte en diepte) niet worden overschreden, hoeft geen archeologisch (voor)onderzoek te worden uitgevoerd.

Vanwege de cultuurhistorische belang en de hoge mate van kwetsbaarheid, kan een aantal van de aangegeven terreinen in de toekomst wellicht een wettelijke (gemeentelijke) beschermde status verkrijgen via de aanwijzingsprocedure tot gemeentelijk monument die in de *Erfgoedverordening Boxtel 2010* is opgenomen. Gedacht wordt hierbij aan terreinen zoals 'de Kerkheuvel Boxtel', het gebied rondom kasteel Stapelen en de Rondenborg in het gebied de Prangen. In bijlage 7 wordt voor deze drie objecten een concreet voorstel voor de begrenzing gedaan.

Categorie 3: gebieden van hoge archeologische waarde en gemeentelijke aandachtsgebieden

Het merendeel van deze terreinen betreft historische kernen die recentelijk door de RCE en de Provincie¹⁰ als AMK-terreinen zijn opgevoerd op basis van historisch-topografische kaarten uit het begin van de 20ste eeuw. Het betreft hier dus de gebouwde omgeving (kernen) op basis van een kaartbeeld rond 1900. Op de archeologische waarden- en beleidskaart zijn in dit geval de historische kernen qua begrenzing zoveel als mogelijk teruggebracht tot de situatie van de eerste kadasterkaarten (rond 1830). Hoe ver de bebouwing/bewoning (vooral clusters boerderijen) in tijd teruggaat is meestal niet te zeggen, maar er wordt doorgaans van uitgegaan dat de meeste kernen een (laat)middeleeuwse kern hebben. Van belang is deze categorie met name waar het gaat om greep te krijgen op de bewoningsdynamiek van na ca. 1250.

De vrijstellingsdrempel bij deze categorie gebieden is voor het binnenstedelijk gebied een bodemingreep met een oppervlakte van 100 m² en een diepte van 0,4 m -MV. Voor het buitengebied gelden voor deze categorie de ondergrenzen van respectievelijk 50 m² en 0,5 m -MV voor de gebieden van archeologische waarde en 125 m² en 0,5 -MV voor de gemeentelijke aandachtsgebieden. In beide gevallen geldt dat wanneer beide ondergrenzen (voor oppervlakte en diepte) niet worden overschreden, er geen archeologisch (voor)onderzoek hoeft te worden uitgevoerd.

Het oppervlaktecriterium is gebaseerd op de oppervlakte-ondergrens zoals door het Rijk in de Monumentenwet gesteld, nl. 100 m². Het merendeel van de terreinen binnen deze categorie is namelijk door Rijk en provincie als waardevol archeologisch terrein aangewezen en als zodanig opgenomen op de Archeologische MonumentenKaart (AMK). De oppervlakte-ondergrenzen voor deze gebieden in het buitengebied zijn door de gemeenteraad vastgesteld op respectievelijk 50 m² (gebieden van archeologische waarde) en 125 m² (gemeentelijke aandachtsgebieden).

¹⁰ De Provincie Noord-Brabant heeft in 2010 met de aanpassing van de cultuurhistorische waardenkaart 2006, eveneens de historische kernen als waardevolle archeologische terreinen opgenomen.

Categorie 4: Gebieden met een hoge archeologische verwachting

Het betreft hier vooral gebieden/terreinen die op grond van de geomorfologische kenmerken (geologie, grondwatertrap, bodem) en op grond van relatief grote aantallen bekende vindplaatsen in vergelijkbare omstandigheden, een grote kans maken dat archeologische resten in de bodem aanwezig zijn (bijvoorbeeld de dekzandruggen met een grondwatertrap VI of VII, voorzien van een laatmiddeleeuws akkerdek). Het betreft vooral de betere, meer vruchtbare woongronden die over het algemeen een bewoningsgeschiedenis kennen van vele duizenden jaren. Daarnaast zijn ook zones in de beekdalen als zodanig opgevoerd omdat op dergelijke plaatsen een grotere trefkans is op bijzondere (en goed geconserveerde) vondstcategorieën, zoals doorwaadbare plaatsen (voorden), bruggen, dammen, fuiken en rituele deposities.

De vrijstellingsdrempel is bij de categorie hoge verwachting in het binnenstedelijk gebied een bodemingreep met een oppervlakte van 250 m² en een diepte van 0,4 m –MV. Voor het buitengebied gelden voor deze categorie de ondergrenzen van 125 m² en 0,5 m –MV. In beide gevallen geldt dat wanneer beide ondergrenzen (voor oppervlakte en diepte) niet worden overschreden, er geen archeologisch (voor)onderzoek hoeft te worden uitgevoerd.

Het oppervlaktecriterium is gebaseerd op de archeologische trefkans. Hoe kleiner deze is, hoe groter een onderzoeksgebied moet zijn om een redelijke kans te creëren archeologische relictten aan te treffen. Op grond van maatschappelijke overwegingen, maar ook op grond van inhoudelijke overwegingen is voor gebieden met een hoge verwachtingswaarde gekozen voor een vrijstellingsgrens van 250 m², omdat de aard van eventueel te verwachten archeologische resten die op een dergelijke beperkte schaal in de meeste gevallen (per individueel geval) geen wezenlijke inhoudelijke (wetenschappelijke) bijdrage zullen leveren. Vanuit maatschappelijk oogpunt wordt rekening gehouden met het feit dat de kosten van professioneel archeologisch onderzoek bij dergelijke kleine bodemingrepen meestal niet in verhouding staan tot de kosten van het plan. Om nieuwe vindplaatsen met relevante archeologische informatie te kunnen opsporen moet dus ook hier sprake zijn van een minimale omvang.

De oppervlakte-ondergrens voor het buitengebied is door de gemeenteraad vastgesteld op 125 m².

Categorie 5: Gebieden met een middelhoge archeologische verwachting en na-oorlogse woonwijken en industriegebieden die in een gebied van hoge archeologische verwachting liggen

Op basis van de geomorfologische kenmerken en het minder grote bestand aan bekende vindplaatsen onder vergelijkbare omstandigheden is de kans op het aantreffen van archeologische vindplaatsen minder hoog geacht dan de vorige categorie. Daarnaast kan ook de kans dat door vroegere (agrarische) activiteiten eventuele vindplaatsen zijn aangetast, een rol spelen om het gebied onder te brengen in deze categorie. Vaak gaat het om de wat lager gelegen dekzandvlakten en dekzandruggen, voormalige heidegebieden die pas in de loop van de afgelopen eeuwen in cultuur zijn gebracht of woonwijken van na de Tweede Wereldoorlog.

Wat betreft deze laatste geldt dat er een zeker mate van verstoring is opgetreden bij de aanleg van de wijken, maar dat de funderingswijze van de gebouwen over het algemeen tot op het archeologisch vlak plaatsvond. Dat wil zeggen dat op plaatsen nog een redelijk bewaard bodemarchief aanwezig kan zijn. Ook delen van beekdalen kunnen tot deze categorie worden gerekend.

De vrijstellingsdrempel is bij deze categorie in het binnenstedelijk gebied een bodemingreep met een oppervlakte van 2.500 m² en een diepte van 0,4 m -MV. Voor het buitengebied gelden voor deze categorie de ondergrenzen van 500 m² en 0,5 m -MV. In beide gevallen geldt dat wanneer beide ondergrenzen (voor oppervlakte en diepte) niet worden overschreden, er geen archeologisch (voor)onderzoek hoeft te worden uitgevoerd.

Het oppervlaktecriterium is gebaseerd op de archeologische trefkans. Hoe kleiner deze is, hoe groter een onderzoeksgebied moet zijn om een redelijke kans te creëren archeologische relictten aan te treffen. In de gebieden met een middelhoge verwachting is sprake van de combinatie van onderzoekslacune en een op grond van kengetallen verwachte geringe(re) dichtheid aan archeologische vindplaatsen. De doelstelling is hier om bij grotere ingrepen (> 2500 m²) archeologisch (voor)onderzoek uit te laten voeren, zodat de bestaande kennislacune kan worden opgevuld.

De oppervlakte-ondergrens voor het buitengebied is door de gemeenteraad vastgesteld op 500 m².

Categorie 6: Gebieden met een lage archeologische verwachting

De kans op het aantreffen van archeologische vindplaatsen is in deze gebieden/terreinen in vergelijking met andere landschappelijke zones, lager. Geomorfologisch gezien kan het gaan om relatief laag gelegen (nattere) landschappelijke zones, zoals delen van beekdalen, vroegere veengebieden en/of zones die in een recenter verleden rigoureus tot op aanzienlijke diepte zijn ontgonnen. Het aantal vindplaatsen dat van gebieden met vergelijkbare omstandigheden bekend is, is uiterst laag. Al wil dit niet zeggen dat geheel geen vindplaatsen in het gebied aanwezig kunnen zijn. De kans op het aantreffen van archeologische resten is echter gering en vaak zoeken naar een speld in een hooiberg. Hiervoor zijn vooralsnog geen geschikte onderzoeksmethoden voorhanden.

Op deze gebieden zijn geen ondergrenzen of een vergunningstelsels van toepassing vanuit het gemeentelijke bestemmingsplan. De kans op het aantreffen van behoudenswaardige archeologische relictten is immers gering. Deze categorie wordt niet opgenomen op de verbeelding van het bestemmingsplan (echter wel als legenda eenheid op de archeologische beleidskaart).

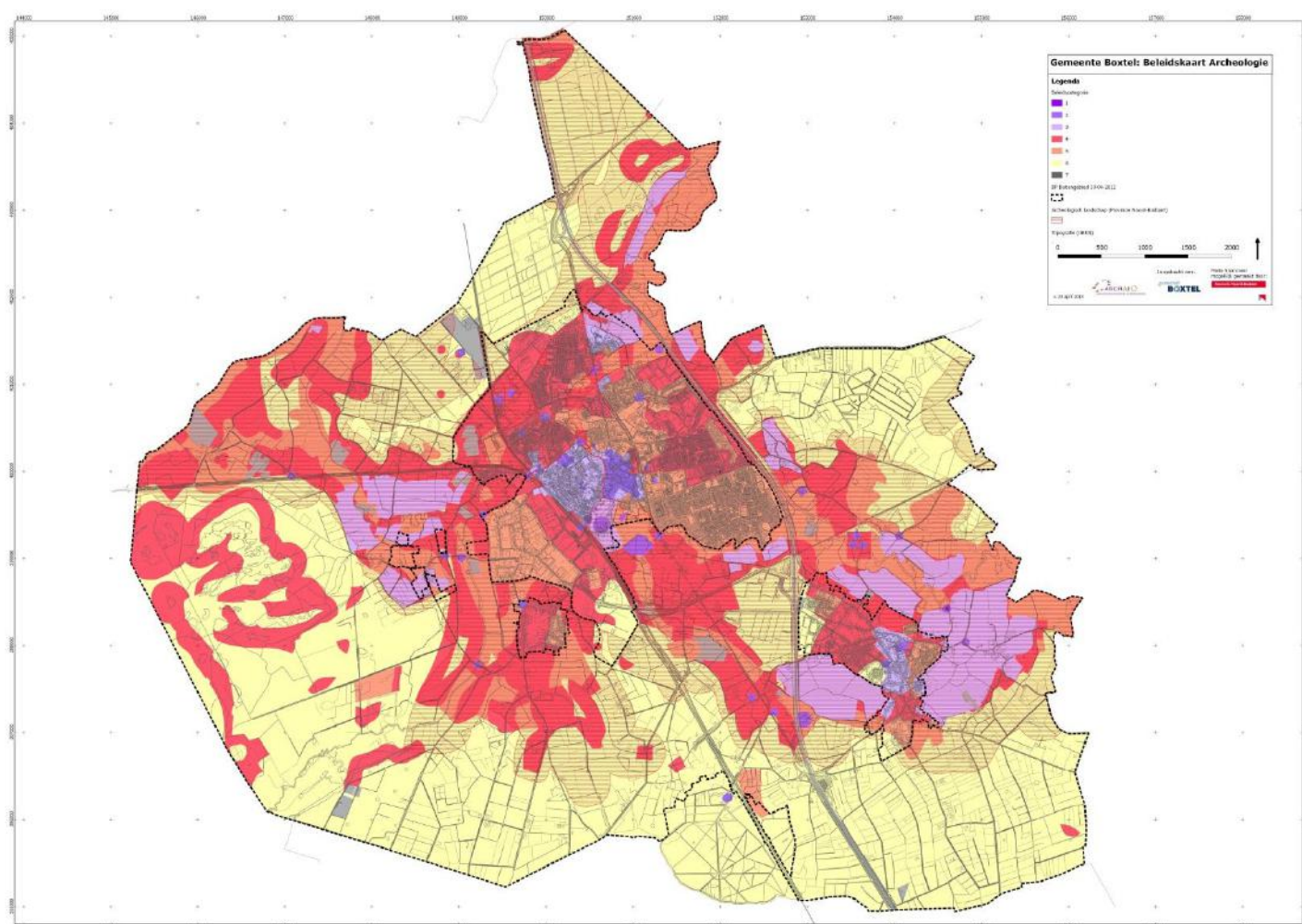
Categorie 7: gebieden zonder archeologische verwachting

Gebieden/terreinen zonder archeologische verwachting betreffen terreinen die zodanig zijn vergraven, geëgaliseerd, gesaneerd of ontgrond, dat geen behoudenswaardige archeologie meer te verwachten is. Op deze gebieden zijn geen ondergrenzen of een aanlegvergunning van toepassing vanuit het gemeentelijke bestemmingsplan. De kans op het aantreffen van

behoudenswaardige archeologische relictten is immers nagenoeg nihil. Deze categorie wordt niet opgenomen op de verbeelding van het bestemmingsplan (echter wel als legenda eenheid op de archeologische beleidskaart).

Meldingsplicht

Op grond van bovenstaande ondergrenzen zullen in de toekomst bodemingrepen toegestaan worden waarbij archeologisch (voor)onderzoek niet verplicht gesteld wordt. Deze vrijstelling laat onverminderd dat archeologische resten die bij toeval aangetroffen worden bij graafwerkzaamheden, direct gemeld moeten worden aan het bevoegd gezag, conform Monumentenwet 1988, laatste wijziging van 1 september 2007, paragraaf 7, artikel 53 en verder.

Figuur 1. Beleidskaart archeologie Bortel (versie 23 april 2013).

Bestemmingsplan categorieën Waarde Archeologie (WR-A)		GEMEENTE BOXTEL		
Cat.	omschrijving categorieën archeologische gebieden	verstoringdiepte bodemingreep (-MV)	beslistabel onderzoeksvlak verstoringsovervlak bodemingreep	bestemmingsplanwijziging en omgevingsvergunning wel of geen onderzoeksplicht?
1	- Wettelijk beschermde monumenten - Gemeentelijke archeologische monumenten	nvt - -	nvt - -	vergunningaanvraag bij Rijk conform monumentenwet. Bij gemeentelijke monumenten vergunningaanvraag bij gemeente.
2	gebieden van zeer hoge archeologische waarde en historisch geografische objecten met een archeologische relevantie - historische hoeven, kasteel-, kerk-, kloosterterreinen, schansen, (water)molenlocatie, historische kern Boxtel, e - AMK-terreinen van zeer hoge waarde	> 40 cm nee ja ja	> 50 m2 - nee ja	Algemeen: bij voorkeur plaatsen op gemeentelijke Monumentenlijst (zie cat. 1) geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht onderzoeksplicht
3	gebieden van hoge archeologische waarde en gemeentelijke aandachtsgebieden - Historische kernen overig (dorpen en gehuchten) - AMK-terreinen van (hoge) archeologische waarde	> 40 cm nee ja ja	> 100 m2 - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht onderzoeksplicht
4	gebieden met verwachtingswaarde hoog	> 40 cm nee ja ja	> 250 m2 - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht onderzoeksplicht
5	gebieden met verwachtingswaarde middelhoog en na-oorlogse woonwijken en industriegebieden die in een gebied van hoge archeologische verwachting liggen	> 40 cm nee ja ja	> 2.500 m2 - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht onderzoeksplicht
6	gebieden met verwachtingswaarde laag	geen	geen	geen onderzoeksplicht
7	gebieden zonder archeologische verwachting	geen	geen	geen onderzoeksplicht

Tabel 1.
Bestemmingsplan-
categorieën en
ondergrenzen
onderzoeksplicht
voor archeologisch
(voor)onderzoek
in het
binnenstedelijk
gebied.

Categorieën		GEMEENTE BOXTEL		
Cat.	omschrijving categorieën archeologische gebieden	beslistabel onderzoeksplicht bij bestemmingsplanwijziging en omgevingsvergunning		
		verstoringdiepte bodemingreep (-MV)	verstoringsoppervlak bodemingreep	wel of geen onderzoeksplicht?
1	- Wettelijk beschermde monumenten - Gemeentelijke archeologische monumenten	nvt - -	nvt - -	vergunningaanvraag bij Rijk conform monumentenwet. Bij gemeentelijke monumenten vergunningaanvraag bij gemeente.
2	gebieden van zeer hoge archeologische waarde en historisch geografische objecten met een archeologische relevantie - historische hoeven, kasteel-, kerk-, kloosterterreinen, schansen, (water)molenlocatie, historische kern Boxtel, ed. - AMK-terreinen van zeer hoge waarde	> 50 cm nee ja ja	> 50 m2 - nee ja	Algemeen: bij voorkeur plaatsen op gemeentelijke Monumentenlijst (zie cat. 1) geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht onderzoeksplicht
3	gebieden van hoge archeologische waarde / gemeentelijke aandachtsgebieden - Historische kernen overig (dorpen en gehuchten) - AMK-terreinen van (hoge) archeologische waarde	> 50 cm nee ja ja	> 50 m2 / > 125 m² - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht onderzoeksplicht
4	gebieden met verwachtingswaarde hoog	> 50 cm nee ja ja	> 125 m2 - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht onderzoeksplicht
5	gebieden met verwachtingswaarde middelhoog en na-oorlogse woonwijken en industriegebieden die in een gebied van hoge archeologische verwachting liggen	> 50 cm nee ja ja	> 500 m2 - nee ja	geen onderzoeksplicht geen onderzoeksplicht onderzoeksplicht
6	gebieden met verwachtingswaarde laag	geen	geen	geen onderzoeksplicht
7	gebieden zonder archeologische verwachting	geen	geen	geen onderzoeksplicht

Tabel 2. Bestemmingsplan-categorieën en ondergrenzen onderzoeksplicht voor archeologisch (voor)onderzoek in het buitengebied.

3. 5. Gemeentelijke en provinciale aandachtgebieden

In 2006 heeft de provincie Noord-Brabant vanuit bescherming en versterking van haar kernkwaliteiten een cultuurhistorische waardenkaart samengesteld en een aantal gebieden geselecteerd. Zo zijn in totaal 21 cultuurhistorische landschappen en 16 archeologische landschappen geselecteerd en beschreven. De inzet van dit erfgoed is om de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving te verhogen en de verbinding van dit erfgoed met haar inwoners te stimuleren.

Binnen de gemeente Boxtel liggen diverse van deze aangewezen en in de Verordening Ruimte opgenomen cultuurhistorische gebieden: Kampina en Oisterwijkse vennen (GW08), de eikenhorst en sparrenrijk (GW14), Zegenwerp en Venrode (GW15), Halsche Barrier en Wilhelminapark (GW16), de Geelders en Gemonde (GW26), het Dommeldal bij Sint Michielsgestel (GW27), het Dommeldal tussen Sint Oedenrode en Boxtel (GW28), kasteel Stapelen (GW29) en akkercomplex Liempde (GW30). Voor deze cultuurhistorische gebieden geldt dat gemeentelijke ontwikkelingen niet strijdig mogen zijn met of afbreuk mogen doen aan de historische waarden zoals die door de Provincie zijn bepaald¹¹ en dat bij het herzien van bestemmingsplannen binnen één of meerdere van deze provinciale gebieden beschermende voorschriften opgenomen moeten worden. Een en ander hier aangaande zal in het gemeentelijke cultuurhistorische beleid opgenomen worden.

De gemeente Boxtel ligt in 2 provinciale archeologische landschappen¹²: landschap 18 (Dekzandrug Tilburg-Den Bosch) en landschap 22 (Dommeldal Nuenen-Gestel). Deze landschappen hebben tot op heden nog geen neerslag gevonden in provinciale verordeningen, maar in deze vraagt de provincie geheel vrijblijvend om zoveel als mogelijk het duurzaam en in samenhang behouden van het bodemarchief (o.a. door afstemming van het gemeentelijk archeologiebeleid) van het archeologisch landschap te stimuleren.

Daarnaast zijn er binnen de gemeente een aantal objecten van hoge archeologische waarde. Een aantal van deze objecten kunnen middels de aanwijzingsprocedure van de Erfgoedverordening Boxtel 2010 aangewezen worden tot gemeentelijk monument. Hierbij wordt gedacht aan de kerkheuvel van Boxtel, de Rondenborg in het gebied de Prangen en kasteel Stapelen en diens omgeving. Deze drie objecten hebben niet alleen een hoge cultuurhistorische waarde, maar zijn ook bijzonder kwetsbaar voor (bodem)ingrepen, zelf op kleine schaal. In bijlage 7 wordt voor deze drie objecten een voorstel voor begrenzing gedaan.

¹¹ Voor de beschrijving van deze provinciale cultuurhistorisch waardevolle landschappen binnen de gemeente Boxtel: <http://www.brabant.nl/kaarten/culturele-kaarten/cultuurhistorische-waardenkaart-2010.aspx>.

¹² Voor de beschrijving van deze provinciale archeologische landschappen binnen de gemeente Boxtel: Tol A.J. en W. Laan, 2009.

Beleidsregel 6.

De gemeente Boxtel ligt binnen diverse door de provincie Noord-Brabant aangewezen cultuurhistorisch waardevolle landschappen en twee archeologische landschappen. Voor de cultuurhistorisch waardevolle landschappen worden bestemmingsplanregels opgenomen ter beschermingen van de waarden zoals door de Provincie bepaald en voor de archeologische landschappen wordt gestreefd naar een duurzaam en in samenhang behoud van de archeologische resten. Daarnaast heeft de gemeente op grond van de Erfgoedverordening Boxtel 2011 de mogelijkheid om bijzondere archeologische objecten of terreinen aan te wijzen tot gemeentelijk monument.

3. 6. Nadere beoordelingsrichtlijnen

Inventariserend onderzoek in een project- of plangebied

Indien op basis van de oppervlakte van de bodemverstorende ingrepen in een project- of plangebied een nader inventariserend archeologisch onderzoek wordt verplicht gesteld, dan heeft dat onderzoek minstens betrekking op het gehele plangebied of projectplan (afhankelijk van de omvang, veelal één of meerdere percelen). Een inventariserend onderzoek vormt de eerste stap van onderzoek in het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning en kan bestaan uit een (aanvullend) bureauonderzoek, een booronderzoek (verkenkend, karterend) of een proefsleuvenonderzoek. Soms volgen verschillende vormen van vooronderzoek elkaar op.

Project- of plangebied of perceel met verschillende archeologische waarden

Indien binnen een plan- of projectgebied of perceel waarvoor een vergunning wordt aangevraagd volgens de archeologische beleidskaart verschillende archeologische waarden voorkomen, dan geldt de hoogste aanwezige waarde met bijbehorende vrijstellingsdrempel ter bepaling van de onderzoeksverplichting. Slechts als de hoogste waarde een zeer beperkt deel uitmaakt van het plangebied ($\leq 10\%$), kan na afweging door de gemeente worden besloten om ontheffing van de archeologische onderzoeksplicht te verlenen (bijvoorbeeld in geval van een combinatie met een gebied van categorie 6 of 7) of om de oppervlakteondergrens onderzoeksplicht te verhogen naar een ruimere oppervlakteondergrens (in geval van combinatie met een gebied van categorie 2 t/m 5).

Project- of plangebied met vrijstelling onderzoek

Op plan- of projectgebieden waarvoor een bepaalde archeologische waarde geldt, maar die qua bodemingreep beneden de ondergrenzen onderzoek vallen, blijft de dubbelbestemming Waarde-Archeologie onverminderd van kracht.

Indien uit (voor)onderzoek is gebleken dat geen archeologische waarden in het (plan)gebied meer te verwachten zijn, kan de dubbelbestemming Waarde-Archeologie van de verbeelding verwijderd worden voor het onderzochte gebied.

Indien uit vooronderzoek is gebleken dat juist hogere (lees: behoudenswaardige) archeologische waarden in het (plan)gebied aanwezig zijn, kan de dubbelbestemming Waarde-Archeologie van de verbeelding hierop aangepast worden.

Indien op grond van schriftelijke bewijsvoering kan worden aangetoond dat de bodem reeds geroerd is tot diep in het verwachte archeologische niveau, kan de gemeente overwegen vrijstelling van de onderzoeksplicht te verlenen. Bij schriftelijke bewijsvoering kan gedacht worden aan fotomateriaal, verleende vergunningen, facturen van loonwerkers enz. waarbij duidelijk aangegeven staat welke (delen van) percelen het betreft.

Beperkte bodemingreep

Indien door de aanvrager onderbouwd kan worden dat de bodemverstoring binnen het plandeel waar de feitelijke bodemingrepen gaan plaatsvinden (het verstoringsoppervlak, dat is de oppervlakte waarbinnen de bodemingrepen plaatsvinden) minder dan 5% uitmaakt van het oppervlak waarbinnen de ingreep plaatsvindt, kan de gemeente afwegen ontheffing van de onderzoeksverplichting te verlenen. De dubbelbestemming Waarde-Archeologie blijft ongewijzigd aanwezig in het bestemmingsplan en op de verbeelding.

Gedacht kan hierbij worden aan het boren van funderingspalen zonder dat de rest van de bodem wordt verstoord. Uitgangspunt is hierbij dat het hier een 'archeologiesparende' vorm van bouwen betreft (zie ook 3.1 Behoud *in situ*).

Beleidsregel 7.

De gemeente Boxtel heeft naast al het bovenstaande nog enkele richtlijnen:

- 1. Indien in één plangebied meerdere verwachtingswaarden voorkomen, dan geldt de hoogste waarde (en dus de kleinste ondergrens) tenzij deze waarde minder dan 10% van het plangebied in beslag neemt. In dat geval geldt de op één na hoogste aanwezige verwachtingswaarde.*
- 2. Indien geen onderzoek moet worden uitgevoerd omdat beneden de onderzoeksgrens gebleven wordt, blijft de dubbelbestemming Waarde-Archeologie (WR-A) van het bestemmingsplan onverminderd van kracht.*
- 3. Indien op basis van de oppervlakte van de bodemverstorende ingrepen archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is, vindt dit plaats in het gehele plangebied.*
- 4. Indien de bodem in minder dan 5% van het ingrepengebied verstoord wordt, kan de gemeente overwegen vrijstelling te verlenen van de verplichting tot uitvoering van archeologisch vooronderzoek.*
- 5. Indien op grond van schriftelijke bewijsvoering aangetoond kan worden dat de bodem reeds tot onder het verwachte archeologische niveau is verstoord, kan de gemeente vrijstelling verlenen van de verplichting tot uitvoering van archeologisch vooronderzoek.*

III. RANDVOORWAARDEN GEMEENTELIJK ARCHEOLOGIEBELEID

1. Kostenverhaal en nadere financiële regelingen

Bij de bekostiging van de gemeentelijke archeologische monumentenzorg is het van belang een onderscheid te maken tussen projectgebonden uitvoeringskosten en de algemene uitvoeringskosten van het gemeentelijke beleid. De eerste zijn alle kosten die ontstaan ten aanzien van de voorbereiding en uitvoering van een project. De tweede kunnen worden gezien als apparaatskosten (op te vatten als de bestuurslasten), noodzakelijk voor het nakomen van de generieke gemeentelijke taakstelling.

Projectgebonden uitvoeringskosten

De projectgebonden uitvoeringskosten zijn de kosten van het doorlopen van het archeologisch proces om het behoud van informatie te garanderen en/of te komen tot een verantwoorde afweging van belangen. In tegenstelling tot de generieke kosten, zijn deze in de meeste gevallen direct te relateren aan individuele bouw- en inrichtingsprojecten. Binnen deze projecten kan vervolgens weer een onderscheid gemaakt worden tussen gemeentelijke projecten (bijvoorbeeld voor de inrichting van de openbare ruimte), projecten van andere overheden, private initiatieven en alle gradaties daartussenin. Binnen de bestaande wet- en regelgeving staan verschillende mogelijkheden ter beschikking voor het doorberekenen van de archeologiekosten in niet-gemeentelijke projecten. Te denken valt onder meer aan het verrekenen via de anterieure overeenkomsten ingevolge de Wro of een bijdrage aan een vergunning ingevolge een exploitatieplan.¹³

Met de implementatie van het gemeentelijk beleid geeft de gemeente in belangrijke mate invulling aan het zogenaamde *veroorzakerprincipe*. Via dit veroorzakerprincipe draagt de gemeente de benodigde archeologische werkzaamheden in private projecten aan de initiatiefnemer van de ruimtelijke ingreep op. De gemeente accordeert in dat soort gevallen overigens wel de randvoorwaarden waarbinnen die werkzaamheden dienen plaats te vinden (via een Programma van Eisen, en eventuele aanvullende kwaliteitseisen).

Van initiatiefnemers kan op basis daarvan verlangd worden dat zij de kosten van benodigde archeologische maatregelen en werkzaamheden voor hun rekening nemen.

Gemeente als initiatiefnemer

Ook de gemeente zelf is een belangrijke initiatiefnemer tot ruimtelijke ingrepen en zal daar dus ook naar handelen. Dit betekent dat in de gemeentelijke projectbegrotingen voor projecten gelegen in categorie 1 t/m 5 de benodigde reserveringen voor archeologisch (vervolg)onderzoek zullen moeten worden gemaakt.

¹³ In de grondexploitatiewet (Wro) is archeologie op de lijst van verhaalbare kosten opgenomen.

Planschade en excessieve kosten

Archeologie kan een financieel risico vormen in iedere exploitatie. Dat begint al bij de locatiekeuze voor de ontwikkelingen: locaties zonder archeologische waarde of verwachting verdienen vanzelfsprekend de voorkeur vanuit het Malta-devies: 'behoud gebieden met archeologische waarden zoveel mogelijk *in situ*'. Als dat niet mogelijk is, of wanneer de maatschappelijke afweging anders uitvalt, dan moet rekening worden gehouden met archeologisch onderzoek en de kosten daarvan. De aard en omvang van de vindplaats(en), evenals de toegankelijkheid en de vereiste onderzoeksmethode is bepalen in belangrijke mate de kosten. Vooral uitvoerend onderzoek op dorps en stadskern-, beekdal-, en steentijdvindplaatsen is arbeidsintensief en dus relatief duur, maar ook opgravingen bij grootschalige planontwikkelingen zijn kostbaar. Het risico op planschade zou kunnen worden geminimaliseerd door archeologische waarden slechts beperkt op te nemen op de archeologische beleidskaart en de verbeelding van bestemmingsplannen. Het nadeel hiervan is dat daarmee mogelijk belangrijke archeologische waarden verloren gaan en het risico van toevalsvondsten wordt vergroot. Zou de gemeente geen gebieden met archeologische waarde aanwijzen, met andere woorden, legt de gemeente geen beperkingen middels bestemmingsplan of verordening op, dan is elke aangetroffen archeologische waarde per definitie een toevalsvondst. De kosten voor het opgraven van dergelijke toevalsvondsten komen in de regel altijd volledig voor rekening van de gemeente en zorgen bovendien voor vertraging bij de planrealisatie, met het risico van verhaal van deze kosten door een ontwikkelaar bij de gemeente. Middels de archeologische beleidskaart en de daaraan gekoppelde ondergrenzen voor onderzoek wordt het vinden van toevalsvondsten en het risico op planschade zoveel als mogelijk voorkomen en de kosten voor de burgers geminimaliseerd.

Bij toepassing van het veroorzakerprincipe kunnen zich situaties voordoen die politiek of maatschappelijk onwenselijk zijn. De belangrijkste daarvan is de situatie waarbij de archeologische waarden op het terrein van een grondeigenaar van zodanige betekenis of omvang is, dat winstgevende exploitatie van die locatie niet (meer) mogelijk is. Dit kan zich voordoen bij:

- Kleinschalige initiatieven, in zowel ruimtelijke als economische zin, waarbij de kosten voor de archeologie zich niet verhouden tot de totale projectkosten,
- Grote(re) projecten met een zeer omvangrijke en/of complexe archeologische component, die om andere maatschappelijke redenen toch doorgang moeten vinden;

Artikel 34a van de herziene Monumentenwet van 1988 meldt de regeling (per Amvb) van een rijksbijdrage in excessieve kosten voor die gevallen waarin de kosten voor archeologisch onderzoek redelijkerwijs niet (geheel) ten laste kunnen komen van de desbetreffende gemeente (of provincie). Voorwaarde is dat de archeologische waarden niet op een andere wijze te beschermen zijn dan door een opgraving, en dat de archeologie een vast onderdeel is geweest bij de planvoorbereiding en besluitvorming van het project, inclusief de locatiekeuze, en dat de archeologische waarden die in het geding zijn van bovenregionale of nationale betekenis zijn.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) beoordeelt namens de Minister de aanvragen voor bijdragen in de excessieve kosten. De regels voor toekenning zijn recentelijk aangescherpt. Deze gelden tegenwoordig alleen als de gemeente aan derde partijen een verplichting tot archeologisch onderzoek oplegt, deze derde partij een schadevergoeding daarvoor vraagt en deze schadevergoeding de in die regeling gestelde normen overschrijdt. Bij de vaststelling van de hoogte van de rijksbijdrage wordt uitgegaan van een drempelbijdrage van de vergunningverlenende instantie (meestal de gemeente). Dit betekent dat de gemeente zelf een aanzienlijke financiële bijdrage moet leveren (€ 2,50 per inwoner) voordat een project voor rijkssubsidie in aanmerking komt. De genoemde Amvb is inmiddels in werking getreden. Hoe de regeling de komende jaren zal zijn, is vooralsnog onduidelijk. De huidige criteria zijn onduidelijk en bovendien weinig bemoedigend. Zie voor de exacte bepalingen: <http://www.cultureelerfgoed.nl/wonen/subsidie/excessieve-kosten-opgravingen>.

Bestuurslasten archeologiebeleid

De bestuurslasten archeologiebeleid kunnen worden onderverdeeld in eenmalige kosten die gemaakt worden voor:

- Het opstellen en implementeren van de archeologische waarden- en beleidskaart;
- De ontwikkeling en implementatie van beleid;
- Het adviseren inzake bestemmingsplannen en vergunningen.

en jaarlijkse uitvoeringskosten. De jaarlijkse uitvoeringskosten komen voort uit het begeleiden van de uitvoering en handhaving van het beleid. De hoogte van de bestuurslasten zijn afhankelijk van:

- Het aantal vergunningen dat wordt verleend voor omgevingsvergunningen;
- De omvang van de ontwikkelingsgerichte ruimtelijke plannen (oppervlakte) in relatie tot de beleidskeuzen (ondergrenzen voor het verplicht stellen van archeologisch onderzoek);
- De omvang van de met een archeologische (verwachtings)waarde belaste gebieden.

Terugkerende taken die samenhangen met het adviseren inzake bestemmingsplannen en vergunningen en het begeleiden van de uitvoering en handhaving van het beleid, bestaan uit:

- Het **opstellen en/of beoordelen van de archeologieparagraaf, verbeelding en planregels** van bestemmingsplannen en ruimtelijke onderbouwingen
- Het **formuleren van Programma's van Eisen** t.b.v. maatregelen, die gericht zijn op het beschermen (behoud *in situ*) of het opgraven (behoud *ex situ*) van geselecteerde waarden.
- Het **beoordelen van Programma's van Eisen** (controle onderzoeksvragen, prospectiestrategie en -methode) voor alle uitvoerende onderzoeken in de gemeente (zowel van particuliere initiatiefnemers als ook van de gemeente als ontwikkelaar). In de regel betreft het onderzoeken in het kader van nieuwe (ontwikkelingsgerichte) bestemmingsplannen of onderzoeken in het kader van vergunningen.

- Het **beoordelen van de rapportages** die het resultaat zijn van uitgevoerde onderzoeken en op basis daarvan besluiten of en welke vervolgstappen noodzakelijk zijn.
- Het **nemen van een selectiebesluit** met betrekking tot archeologische waarden op grond van een afgerond vooronderzoek en een uitgebracht selectieadvies.
- Het **inhoudelijk toezicht houden op onderzoek**.
- Het **adviseren van initiatiefnemers** (onder andere archeologiesparend bouwen, ed.).
- Het **bijhouden en archiveren van archeologische informatie** zoals rapporten, adviezen, selectiebesluiten, ed.
- Het **communiceren van het archeologiebeleid** aan de Buxtelse bevolking door bijv. jaarlijkse publicatie van uitgevoerd onderzoek, persberichten, ed.
- Het **actualiseren van de archeologische waarden- en beleidskaart**.
- Het **op peil houden van kennis en deskundigheid** op het vlak van archeologie.

Deze werkzaamheden worden grotendeels door de ambtelijk medewerker, verantwoordelijk voor het taakveld archeologie uitgevoerd. Indien noodzakelijk dan wel wenselijk wordt externe deskundigheid (van een senior-archeoloog) ingehuurd.

Het Rijk verstrekt via een uitkering uit het gemeentefonds een bestuurslastenvergoeding aan gemeenten en provincies voor de aanloop- en uitvoeringskosten die gepaard gaan met de invoering van de wet op de archeologische monumentenzorg. Deze bestuurslastenvergoeding via het gemeentefonds heeft een structureel karakter en bedraagt € 0,61 per wooneenheid. Hetgeen voor de gemeente Buxtel neerkomt op een jaarlijkse vergoeding van € 7.492,02 (=12.282 woningen (stand 2010) x € 0,61 = € 7.492,02). Dit is uiteraard bescheiden, gezien het gemeentelijk takenpakket.

Beleidsregel 8.

De gemeente Buxtel reserveert geen apart budget voor de uitvoering van het gemeentelijk archeologiebeleid en hanteert het landelijke uitgangspunt 'de verstoorder betaalt'. Gemaakte kosten ten behoeve van het uitvoeren van het archeologiebeleid zullen verhaald worden via:

- 1. De bestuurslastenvergoeding daar waar het niet project gebonden kosten betreft;*
- 2. De heffing van projectleges en anderszins kostenverhaal, daar waar het projecten van derden betreft;*
- 3. Projectkosten daar waar het eigen gemeentelijke projecten betreft.*

2. Communicatie en publieksbereik

Met de introductie van de Wamz komt de archeologie dichterbij de burger te staan. Dat betekent doorgaans echter nog niet dat archeologie voor de burger ook zichtbaar is of wordt. Het is een uitdaging voor de gemeente om archeologie toch beleefbaar te maken, bij te laten dragen aan de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving en zo voor een maatschappelijk draagvlak te zorgen.

Archeologie heeft een duidelijke publieksfunctie. Veel mensen hebben belangstelling voor het leven dat zich vroeger afspeelde in hun eigen dorp, stad, wijk of straat. Vooral het uitvoerende archeologische werk, zoals een opgraving, trekt vaak veel belangstelling. De resultaten daarvan leveren dan ook een belangrijke bijdrage aan het cultuurhistorisch besef en het leefklimaat binnen de gemeente. Daarom brengt de gemeente jaarlijks minimaal eenmaal een compilatie in de vorm van een brochure of tijdschrift uit waarin de onderzoeksresultaten die dat jaar verzameld zijn, worden gepresenteerd.

Publieksparticipatie vormt vanzelfsprekend een belangrijk onderdeel van de archeologische activiteiten in de gemeente. De betrokkenheid van de bewoners bij de resultaten van archeologisch onderzoek is meestal groot. Archeologie is namelijk spannend en appelleert sterk aan de behoefte van veel mensen om iets te weten te komen over de geschiedenis van hun eigen leefomgeving. Opgravingsprojecten zijn bij uitstek geschikt voor het enthousiasmeren van de schoolgaande generatie. Samen met het primair en voortgezet onderwijs kunnen projecten op het gebied van erfgoededucatie worden ontwikkeld. Blijvende aanwezigheid van archeologische vondsten op locatie, in een lokaal informatiecentrum of archeologisch museum heeft een grote toegevoegde waarde. Daarom stelt de gemeente bij grotere archeologieprojecten en waar mogelijk in overleg met alle betrokken partijen een communicatieplan op en nemen eventuele kosten voor blijvende herinneringen in de projectbegroting op.

3. De rol van de heemkundekring en vrijwilligers

Amateurarcheologen en heemkundigen (hier verder vrijwilligers genoemd) kunnen op velerlei wijzen een belangrijke rol vervullen bij het creëren van draagvlak voor de lokale geschiedenis:

- Signaleren en melden (ogen en oren van de archeologie);
- Het kritisch volgen van archeologische onderzoeken;
- Het aanleveren van lokale informatie aan archeologische onderzoeksbureaus;
- Meewerken aan archeologisch onderzoek van opgravingsbureau 's;
- Het zelfstandig uitvoeren van waarnemingen, noodopgravingen en inspecties;
- Het verzorgen van publieksvoorlichting d.m.v. tentoonstellingen, rondleidingen, website, persberichten etc.

Binnen de gemeente Boxtel zijn op dit moment enkele archeologievrijwilligers actief. Het ontwikkelen van een gemeente overkoepelend flankerend beleid is dan ook niet mogelijk. Desondanks wordt de betrokkenheid van vrijwilligers bij de uitvoering van professionele archeologische onderzoeken toegejuicht. Hiertoe wordt er op toegekeken dat waar mogelijk de participatie van vrijwilligers wordt meegenomen in de programma's van eisen die ten grondslag liggen aan archeologisch onderzoek en die door het bevoegd gezag (doorgaans de gemeente) goedgekeurd worden.

Daarnaast kan de gemeente bij ieder gemeentelijk project wat conform het gemeentelijk archeologiebeleid niet-onderzoeksplichtig is, de afweging maken of een begeleiding van lokale amateurarcheologen zinvol is.

Beleidsregel 9.

De gemeente kan waar mogelijk voorwaarden ten aanzien van de inzet van amateurarcheologen opnemen in het programma van eisen dat ten grondslag ligt aan archeologisch onderzoek.

De gemeente kan bij ieder gemeentelijk project wat conform het gemeentelijk archeologiebeleid niet-onderzoeksplichtig is, de afweging maken of een begeleiding van lokale amateurarcheologen zinvol is.

LITERATUUR

Alkemade M. en W.A.M. Helsing, 2009, *Voorbeeldbeleidsplan Gemeentelijke Archeologische Monumentenzorg*, Amsterdam. (uitgave VNG).

Alkemade M., W. Helsing en K. Kaptein, 2009, *Verder met Valletta. Handreiking voor de gemeentelijke archeologische monumentenzorg (AMZ)*, Amsterdam. (uitgave VNG).

Beek, H.S.M., M. van der Küper en M.M. Neerinkx, 2004, *Leidraad voor de implementatie van archeologie in bestemmingsplannen*, Woerden.

Boshoven E. en R. van Genabeek, 2005, *Archeologische verwachtingenkaart Boxtel, Liempde en Lennisheuvel*, 's Hertogenbosch.

Coenen J.C.G.W., 2004, *Baanderheren, boeren en burgers. Een overzicht van de geschiedenis van Boxtel, Liempde en Gemonde.*, Boxtel.

Cultuurlandschap en Monumenten / Royal Haskoning, 2003, *Archeologie en Bestemmingsplannen, Juridisch –planologische mogelijkheden voor de bescherming van archeologische waarden*, Rijksdienst voor Archeologie.

Dijstelbloem M en H. van der Eerden, 2011, *Een motte op de Kerkheuvel; meer dan een hypothese*, Boxtel.

Gemeente Boxtel, 2010, *Erfgoednota 2010 Boxtel*, Boxtel.

Gerritsen, F. en E. Rensink (red.), 2004, *Beekdallandschappen in archeologisch perspectief. Een kwestie van onderzoek en monumentenzorg*, Amersfoort. (Nederlandse Archeologische Rapporten 28).

Heunks E., 1995, *Bedreiging van het bodemarchief door landbouwkundige bodemtechnische ingrepen: een oriëntatie*, Amsterdam. (RAAP-rapport 100).

Kortlang F.P., 1987, *Landschapsonderzoek archeologie. De Dommelvallei: een archeologische inventarisatie (2 dln.)*, 's Hertogenbosch.

Kortlang F.P. en K.A.H.W. Leenders, 2006, *Een cultuurhistorische en archeologische waardestelling van Bolle Akkers en Open Akkers in het buitengebied van Boxtel en Liempde*, Eindhoven. (ArchAeO-rapport 0607).

Kortlang, F.P., 2010, *Nota Archeologiebeleid Someren*, Eindhoven.

Luinge, R.A.C., 2009, *Bouwen, ruimte en archeologie. Juridisch kader voor niet-archeologen*. (SIKB uitgave).

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2009, *Beleidsbrief MoMo; Modernisering Monumentenzorg.*, Den Haag.

Provincie Noord-Brabant, 2010, *Cultuurhistorische Waardenkaart Provincie Noord-Brabant*, 's Hertogenbosch.

Rijdt, T. van de en R. Berkvens, 2010, *Verleden wordt heden. Een handreiking voor vrijwilligers in de archeologische monumentenzorg*, Eindhoven.

RAAP Archeologisch Adviesbureau bv., 2010, *Boxtel binnen en buiten den Brugghen. Archeologie en cultuurhistorie in de gemeente Boxtel. (2dln)*, Weesp. (RAAP-rapport 2142).

Raap E., 2005, *Inventarisatie en waardering cultuurhistorie buitengebied gemeente Boxtel, eindrapport*, Woerden. (past2present-Archeologic).

Rensink, E. (red.), 2008. *Archeologie en beekdalen. Schatkamers van het verleden*. Utrecht.

Tol A.J. en W. Laan, 2009, *Begrensd land; Een studie naar de archeologische landschappen van Noord-Brabant*, Leiden. (Archol-rapport 125).

Vissers K.G.M. en J.C.S. Roelands, 2009, *Het (Boxtels) landschap is de leesbare biografie van Boxtel. Erfgoednota gemeente Boxtel*, Eindhoven.

Wissing stedenbouw en ruimtelijke vormgeving bv., 2002, *Structuurvisie Plus Boxtel*, Barendrecht.

Bijlage 1. Lijst van begrippen en afkortingen

Amateur-archeoloog – In de archeologie geïnteresseerde mensen, meestal zonder archeologische opleiding. Door hun toewijding aan het vak hebben ze vaak een kennis opgebouwd die niet onder doet voor die van professionele archeologen. In het verleden hebben vrijwilligers regelmatig zelf opgravingen uitgevoerd. Dit met instemming van de RCE en in overleg met de provinciaal archeoloog. Een opgraving door vrijwilligers was vaak een 'noodopgraving' omdat bij grondwerkzaamheden bleek dat er archeologisch materiaal in de grond zat. Vrijwilligers zullen in de toekomst naar verwachting nog maar beperkt zelfstandig opgravingen doen omdat er steeds meer vooronderzoek plaatsvindt, waardoor het aantal toevalsvondsten naar verwachting minder wordt. Er komen daarnaast taken bij. Vrijwilligers zullen hun kennis en betrokkenheid meer gaan inzetten voor het kritisch volgen en het voeren van alle activiteiten op het gebied van de ruimtelijke ordening.

AMK – De Archeologische Monumenten Kaart (AMK) is in samenwerking met de verschillende provincies en gemeentelijk archeologen ontwikkeld. Op de kaart staan de terreinen aangegeven waarvan al bekend is dat er archeologische waarden aanwezig zijn. De terreinen zijn beoordeeld op de criteria kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde. Op grond van deze criteria zijn de terreinen ingedeeld in terreinen met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde. Onder deze laatste categorie vallen ook de wettelijk beschermde monumenten. De AMK is één van de bronnen om ruimtelijke plannen, zoals streek- en bestemmingsplannen, te kunnen opstellen, beoordelen en toetsen op hun gevolgen voor de archeologie. Een groot aantal provincies gebruikt de AMK ook als bron voor de ontwikkeling van digitale cultuurhistorische waardenkaarten.

De AMK biedt echter altijd een momentopname. Ieder jaar komen er nieuwe archeologische terreinen bij, vervallen bestaande terreinen of worden groter of juist kleiner. Daarnaast kunnen terreinen die niet op de AMK staan, toch waardevolle archeologische resten bevatten. De kaarten worden via een roulatiesysteem doorlopend herzien. Voor meer informatie over de AMK's, zie www.cultureelerfgoed.nl

AMZ - Archeologische Monumenten Zorg zoals verwoord in de KNA. De AMZ bestaat in de KNA uit de volgende onderdelen: bureauonderzoek, inventariserend veldonderzoek, fysiek beschermen, archeologische begeleiding, opgraven, deponeren en registreren.

Archeologische begeleiding - Proces waarbij de uitvoering van niet-archeologische werkzaamheden door een archeoloog wordt begeleid. Hierbij is een archeoloog bij de uitvoering van het werk aanwezig en registreert deze of er archeologische sporen worden aangetroffen. Indien dit het geval is, worden deze tevens gedocumenteerd. Archeologische begeleiding is niet bedoeld om ingezet te worden als alternatief voor een IVO of opgraving. Het proces kan 3 doelen dienen:

1. Om bij afwezigheid van adequaat vooronderzoek door fysieke belemmeringen alsnog een vorm van inventariserend veldonderzoek te kunnen verrichten (cf. IVO-proefsleuven)
2. Om eventueel aanwezige archeologische informatie te behouden (cf. Opgraven)
3. Om bij (beperkte) ingrepen in gewaardeerde terreinen aanwezige archeologische informatie te behouden (cf. opgraven)

Archeologische beleids- of beleidsadvieskaart - Kaart, afgeleid van een monumentenkaart, verwachtings- of trefkanskaart en vindplaatsenkaart, die de ruimtelijke grondslag geeft voor een AMZ-beleid. De archeologische beleids- of beleidsadvieskaart geeft aan welke gebieden in een bestemmingsplan de (dubbel)bestemming archeologie (zouden) moeten krijgen. Deze gebieden zijn onderscheiden in zones of terreinen, waar een op onderdelen verschillend beleid kan worden gehanteerd.

Archeologisch monument - Volgens art. 1, lid b2 MW 1988 is een archeologisch monument een terrein, welke van algemeen belang is wegens de aanwezigheid van vóór tenminste vijftig jaar vervaardigde zaken, die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde. Om het belang van monumenten te nuanceren is op de AMK het onderscheid gemaakt tussen terreinen van zeer hoge waarde, hoge waarde en waarde. Binnen de categorie terreinen van zeer hoge waarde zijn sommige terreinen aangewezen als beschermd monument.

Archeologische waarneming - Een aangetroffen of gesignaleerd archeologisch fenomeen. Dit kan de vondst van een bepaald (gebruiks)voorwerp zijn of de waarneming van de aanwezigheid van in de bodem aanwezige sporen die wijzen op menselijke activiteit in het verleden. Waarnemingen worden gedaan tijdens gerichte archeologische onderzoeken (van akkerbezoeken tot en met opgravingen), maar kunnen ook toevallig zijn. Waarnemingen moeten worden gemeld aan de RCE.

Archis - Het **archeologisch informatiesysteem**. Het wordt beheerd en bijgehouden door de RCE en bestaat uit een GIS-systeem met verschillende kaartlagen, waaraan een database is gekoppeld. Alle onderzoeken, waarnemingen en vondstmeldingen worden in Archis ingevoerd. Ook de AMK en de IKAW zijn in Archis opgenomen. Hierdoor is met het systeem snel en eenvoudig een eerste indicatie te krijgen of er aanwijzingen zijn dat ergens archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn. Het gebruik van Archis is voorbehouden aan geregistreerde (professionele) gebruikers.

Beheer - Onder beheermaatregelen worden verstaan alle regelmatig te treffen maatregelen, welke noodzakelijk zijn om ervoor te zorgen dat archeologische monumenten die in een goede staat verkeren dat ook blijven. Beheer bestaat uit schouwen, uitvoeren van onderhoud en eventueel monitoren. Het gaat hier om het treffen van maatregelen op de lange termijn.

Behoud in situ - Behoud van archeologische resten op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren.

Behoudenswaardig - In de KNA gehanteerde term om aan te geven dat een terrein zo waardevol is dat behoud in situ, of anders een opgraving, noodzakelijk is om de daarin aanwezige archeologische gegevens te behouden. Indien de uitspraak 'behoudenswaardig / niet behoudenswaardig' op voldoende waarderend onderzoek berust, is deze kwalificatie het sleutelbesluit bij het selectiebesluit.

Beschermd monument - Volgens art. 1, lid d MW 1988 is een beschermd monument: een onroerend monument welke in ingeschreven in de volgens de Monumentenwet 1988 ingestelde registers. In de Monumentenwet 1988 gelden voor archeologische monumenten (terreinen) en gebouwen dezelfde beschermende voorwaarden. (zie ook archeologisch monument).

Bevoegd gezag - De overheid (in dit geval de gemeente) die het selectiebesluit neemt en het Programma van Eisen goedkeurt. Het bevoegd gezag is doorgaans gekoppeld aan het bestuursorgaan dat de vergunningaanvraag dient te beoordelen (bijv. omgevingsvergunning = gemeente, ontgrondingsvergunning = provincie, ...)

Booronderzoek - Methode bij inventariserend veldonderzoek, gebaseerd op het verrichten van grondboringen, waarbij vooral wordt gelet op het voorkomen van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool en fosfaatconcentraties.

Bureauonderzoek - Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie over verwachte en/of aanwezige archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Het opstellen van een gedetailleerde verwachtingskaart en een gespecificeerde verwachting kan deel uitmaken van een bureauonderzoek.

CAA - Centraal Archeologisch Archief, bevindt zich bij de RCE. Papieren archief waarin gegevens over archeologische waarnemingen en onderzoeken zijn verzameld.

CCvD – Centraal College van Deskundigen: de opvolger van het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK). Het CCvD heeft de volgende taken: het vaststellen en bijhouden van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en het geven van voorlichting over kwaliteitsborging in de archeologie. Het secretariaat van de CCvD is ondergebracht bij de SIKB, een organisatie die tot doel heeft de kwaliteit van bodemonderzoek in bredere zin te bevorderen.

CMA – Het Centraal Monumenten Archief. Hierin is alle (papieren) informatie die de RCE heeft over een AMK-terrein opgenomen. Omdat dit soms zeer uitvoerige informatie is (kadastrale gegevens en dergelijke) is niet altijd alle informatie opgenomen in Archis, maar deels wel via 'livelink' te benaderen.

Complextype - Interpretatie van een specifieke vondst en/of grondspoor of een groep daarvan, geeft aan in welke systeemcontext (complex) een vondst of grondspoor heeft gefunctioneerd.

Definitief onderzoek (DO) - Niet KNA-conforme term, zie Opgraving

Fysiek beschermen - Het duurzaam in stand houden van archeologische waarden *in situ* als bron van kennis en beleving. Het streven is het (verdere) verval van archeologische waarden tegen te gaan en aangerichte schade, zo mogelijk, te herstellen.

Gemeentelijk archeologisch adviseur - Archeologisch deskundige, extern in te huren, met de status van senior-archeoloog (volgens KNA). Inhoudelijke expertise kan worden verkregen door het in dienst nemen van een gemeentearcheoloog of - samen met omliggende gemeenten - een regioarcheoloog.

Gemeentelijk medewerker archeologie - Medewerker die de vergunning- en ontheffingsaanvraag beoordeelt op onderzoeksverplichting en het archeologisch onderzoekstraject begeleidt.

IKAW – Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. De IKAW is een landelijke kaart met een schaal van 1:50.000, die op basis van geomorfologische gegevens, de kans weergeeft op de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen (onderscheid in hoge, middelhoge, lage en zeer lage trefkans). De 'score' op de IKAW kan echter nooit voldoende zijn om op gemeentelijk niveau vast te stellen of archeologie wordt verstoord. Het gebruik van de IKAW vereist archeologische expertise (zie de Handleiding IKAW op www.cultureelerfgoed.nl).

Ingrepengebied – Ook wel verstoringsgebied genoemd. Gebied waarbinnen de verstoring van de bodem zal plaatsvinden door bijv. de bouw van een huis, Doorgaans is dit gebied kleiner dan het plangebied.

IVO – Inventariserend veldonderzoek. Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van het verwachtingsmodel dat gebaseerd is op het bureauonderzoek. In het IVO worden de aan- of afwezigheid, de aard, karakter, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden vastgesteld. Het moet zo worden uitgevoerd dat het niet destructiever is dan noodzakelijk. Een IVO bestaat doorgaans uit een booronderzoek of een proefsleuvenonderzoek, maar kan ook een geofysisch onderzoek zijn. Afhankelijk van het doel is het IVO onderverdeeld in een verkennende, karterende en waarderende fase. Het resultaat van het IVO is een rapport met een waardering, en een (selectie-)advies, aan de hand waarvan een beleidsbeslissing (meestal een selectiebesluit) genomen kan worden.

KNA - De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) is bedoeld als verplicht kader voor alle instellingen en personen die werkzaamheden uitvoeren in het kader van de archeologische monumentenzorg in Nederland. Het gaat daarbij onder meer om: veldonderzoek, opgraven, beheer, registreren, deponeren van vondsten en de archeologische begeleiding van projecten. De norm is ontwikkeld door een commissie van archeologen en maakt deel uit van een systeem van kwaliteitszorg. De KNA is te downloaden vanaf de website van de SIKB: www.sikb.nl.

Meldingsplicht - Sinds het aannemen van de eerste Monumentenwet in 1961 bestaat er in Nederland een meldingsplicht (Monumentenwet 1988 art. 53): 'Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is, meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij Onze minister.'

MoMo - Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg zoals die in 2009 door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is gepresenteerd. De MoMo bestaat uit drie pijlers: (1) minder regelgeving, (2) herbestemming van monumenten en (3) cultuurhistorie verankeren in de ruimtelijke ordening. De belangrijkste pijlers voor de archeologische monumentenzorg waarop de MoMo rust zijn pijlers 1 en 3. Naast deze drie pijlers investeert het ministerie eveneens in kennis: kennisvergaring, kennisontsluiting en kennisdeling. Dit vindt zijn neerslag in het rijksproject KiMoMo (KennisInfrastructuur Modernisering Monumentenzorg).

Monument - De Monumentenwet 1988 geeft de volgende omschrijving van archeologisch monumenten: terreinen met daar aanwezige vóór tenminste vijftig jaar vervaardigde zaken welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde. Het kan verwarrend zijn dat in het archeologisch spraakgebruik met het woord 'monument' soms wordt bedoeld 'een terrein dat op de AMK staat' en soms 'een wettelijk beschermd monument'. Niet alle 'monumenten' zijn dus wettelijk beschermd! Naast de wettelijk beschermde rijksmonumenten zijn er inmiddels ook provinciale en gemeentelijke archeologische monumenten, die planologisch beschermd zijn bijvoorbeeld middels het bestemmingsplan.

Nationale Onderzoeks Agenda Archeologie - De NOaA geeft inzicht in de actuele thema's en vragen die in de huidige archeologische discussie centraal staan en waaraan nieuw uitvoerend onderzoek een bijdrage kan leveren. In de NOaA wordt soms ook aangegeven wat de meest geschikte onderzoeksmethoden zijn voor de beantwoording van deze vragen; hij verduidelijkt de potentiële relaties tussen uitvoerend onderzoek en vigerende onderzoeksprogramma's en hij geeft inzicht in het belang van specialistisch onderzoek (bijv. van specifieke materiaalcategorieën). De NOaA kan ingezet worden als instrument voor het opstellen van onderzoeksplannen, de selectie en waardering van vindplaatsen en het opstellen van Programma's van Eisen. Het is een gemeenschappelijk product van het hele archeologisch veld (RACM, Universiteiten, Bedrijfsleven, Gemeentelijke archeologen).

Onderzoeksgebied - Het geografische gebied waarop het onderzoek betrekking heeft.

Opgraving - Een opgraving of Definitief Onderzoek (DO) is een (preventieve) vorm van onderzoek. Dat wil zeggen dat het veldwerk van het onderzoek aangevangen en afgesloten wordt vóór aanvang van de ingreep waarvoor het onderzoek nodig is. Een opgraving heeft als doel het documenteren en van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. De consequentie is dat na de opgraving de vindplaats niet meer bestaat ('opgraven = vernietigen'). De onderzoeksresultaten worden vastgelegd in een rapport.

Opgravingsvergunning - Volgens de huidige Monumentenwet 1988 (artikel 45) is het opgraven van een behoudenswaardige vindplaats alleen toegestaan met een schriftelijke vergunning van de minister van OCW. Dit is de zogeheten 'opgravingsbevoegdheid'.

Oppervlaktekartering - Karteringsmethode waarbij aan de hand van vondsten aan het oppervlak vindplaatsen worden gelokaliseerd. Hiertoe worden met name akkerbouwpercelen (in

verband met de vondstzichtbaarheid) in raaien met een regelmatige tussenafstand belopen, waarbij het oppervlak op vondsten wordt geïnspecteerd.

Plangebied - Het gebied waarbinnen de realisering van de planvorming het bodemarchief kan bedreigen.

Proefsleuf - Methode bij Inventariserend veldonderzoek.

PvA – Een Plan van Aanpak bij een opgraving geeft weer hoe een archeologische uitvoerder de vragen zoals omschreven in het Programma van Eisen denkt te gaan beantwoorden. Bij een PvA van een booronderzoek wordt het doel en de vraagstelling omschreven, alsmede de werkwijze, maar gaat er geen PvE of goedkeuring door het bevoegd gezag aan vooraf.

PvE – Programma van Eisen. Aan een gravend archeologisch onderzoek moet altijd een PvE ten grondslag liggen dat is bekrachtigd door het bevoegd gezag. Het PvE stelt het kader voor ontwerp en uitvoering. In de KNA zijn de normen vastgelegd waaraan een PvE voor archeologisch onderzoek moet voldoen. Voor het format dat voor PvE's gebruikt dient te worden, zie www.sikb.nl.

RCE - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort, uitvoerende dienst van de Minister van OCW. In de RCE is de voormalige ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek) samen gegaan met de voormalige RDMZ (Rijksdienst voor de Monumentenzorg). Een tijdje heeft het nog RACM geheten (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten). De RCE is sinds zijn oprichting in 1947 de centrale instantie in Nederland op het gebied van archeologisch onderzoek en documentatie. Sinds de privatisering en decentralisatie van de AMZ zijn kerntaken van de archeologische tak van de RCE: onderzoeks- en vondstregistratie in Archis, uitvoering Monumentenwet (aanwijzingen en vergunningen), verlening opgravingsvergunningen aan bedrijven en gemeenten, fungeren als kenniscentrum.

Selectieadvies - Schriftelijk advies aan het bevoegd gezag door een onderzoeks- en/of adviesbureau. Hierin wordt geadviseerd over de behoudenswaardigheid van één of meer vindplaatsen aan de hand van de opgestelde waardering en criteria die gesteld zijn in het archeologische beleid van de betrokken overheid.

Selectiebesluit - Een selectiebesluit is het gemotiveerde besluit van Burgemeester en Wethouders op grond van art. 39/41 MW 1988, waarin bepaald wordt of de waarde van een terrein voldoende is vastgesteld, en of maatregelen ter bescherming van het archeologisch erfgoed nodig zijn. Deze maatregelen kunnen zijn: een opgraving, archeologische begeleiding, technische behoudsmaatregelen. Een selectiebesluit kan in elke fase van het AMZ-proces genomen worden (na bureauonderzoek, verkennend onderzoek, karterend onderzoek en waarderend onderzoek). Het dient in ieder geval genomen te worden na waarderend onderzoek. In het selectiebesluit wordt niet alleen rekening gehouden met de waarde van het terrein, maar ook met het risico dat de ingreep vormt en met eventuele andere belangen. Bij het selectiebesluit wordt afgewogen of onderzoek of behoud in situ in een kennisbehoefte kan voorzien. Het besluit leidt tot het al dan niet, of onder voorwaarden, verlenen van een vergunning.

SIKB – Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (www.sikb.nl).

Site - een archeologisch gedefinieerde eenheid van tijd, ruimte, complextype, bijvoorbeeld een Romeins grafveld of een jachtkamp uit het mesolithicum. Binnen een vindplaats kunnen zich meerdere sites bevinden

Standaardrapport - Schriftelijk rapport over een opgraving waarin de informatie wordt weergegeven en geïnterpreteerd conform de specificaties van de KNA. De basisgegevens dienen zodanig (controleerbaar) te worden gepresenteerd dat verder wetenschappelijk

onderzoek kan worden uitgevoerd. Het rapport dient tevens in digitale vorm, inclusief complete basisregistratie, aangeleverd te worden.

Senior-archeoloog / Archeoloog die voldoet aan de eisen volgens de KNA 3.1 (of later) : Afgeronde universitaire opleiding archeologie (master), Kennis van de relevante onderdelen uit de BRL en de KNA protocollen, Indien de universitaire opleiding niet is afgerond in de archeologie van Noord

West Europa dient de minimale aantoonbare ervaringseis uitsluitend betrekking te hebben op werk in de Nederlandse archeologie, 6 jaar werkervaring met gravend onderzoek in Noordwest Europa, waarvan 3 jaar als archeoloog in een leidinggevende functie. 6 relevante publicaties en Lid van beroepsvereniging met ethische code

Toevalsvondst - Tijdens bouw- en andere werkzaamheden kan het voorkomen dat men stuit op een monument. Wanneer er geen sprake is van een officiële opgraving, spreken we over een toevalsvondst. Het begrip monument wordt hier gebruikt volgens de definitie van art. 1, onder b, sub 1 Monumentenwet 1988. Dit betreft alle vóór tenminste vijftig jaar vervaardigde zaken welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde.

Verstoring - Aantasting van een gebied met archeologische waarden. Dit verschijnsel kan zich voordoen: door erosie, afgraving of egalisatie, door (diepe) bewerking van de bovengrond, door zetting als gevolg van ophoging, door verdroging en verzuring.

Vindplaats - Een locatie waar archeologische vondsten zijn gedaan.
Vooronderzoek: zie inventariserend onderzoek

Waarderend onderzoek - De waarderende fase van het inventariserend veldonderzoek dient om meer duidelijkheid te verkrijgen over de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit van de archeologische resten ten behoeve van de waardebeoordeling. Hierbij dient ook (indien van toepassing) de onderzoeksagenda van de gemeente, de Provinciale OnderzoeksAgenda (POA) en de Nationale Onderzoeksagenda (NOA) te worden betrokken. Uiteindelijk volgt op basis van de waardestelling een selectieadvies en selectiebesluit.

Waarderen - Het bepalen van de kwaliteit van: het bodemarchief, van vondstmateriaal of van een monster. Het vaststellen van de kwaliteit van het bodemarchief geschiedt op basis van:

- Belevingsaspecten (schoonheid en herinneringswaarde),
- Fysieke criteria (gaafheid en conservering); deze geven de mate aan waarin archeologische overblijfselen nog intact en in hun oorspronkelijke positie aanwezig zijn,
- Inhoudelijke criteria (zeldzaamheid, informatiewaarde, context- of ensemblewaarde en representativiteit).

De waardering van een vindplaats of een groep van vindplaatsen leidt tot een uitspraak over de behoudenswaardigheid ervan en vormt de basis voor het selectieadvies. Na het verwerken van het vondstmateriaal kan dit worden gewaardeerd om een selectie te kunnen maken van materiaal dat voor deponering in aanmerking komt (selectie materiaal). Monsters worden gewaardeerd teneinde een indruk te krijgen van de diversiteit, kwantiteit en conservering van organische resten.

Wabo – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. De Wabo integreert diverse wetten waaronder de Wet op de ruimtelijke ontwikkeling, Monumentenwet 1988, Wet Milieubeheer en de Woningwet. De Wabo heeft tot doel om alle noodzakelijk toestemmingsbesluiten die noodzakelijk zijn voor een omlijnd, fysieke activiteit te bundelen tot één besluit.

Wamz – Wet op de archeologische monumentenzorg. De Wamz is een wijzigingswet waarmee niet alleen de Monumentenwet 1988 is aangepast, maar ook de Ontgrondingwet (Ow), de Wet Milieubeheer (Wm), de Woningwet (Ww) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Hiermee wordt de archeologische monumentenzorg ingebed in het proces van de ruimtelijke ordening, waar het Verdrag van Valletta (= verdrag van Malta) ook om vraagt.

Bijlage 2. Rijks- en provinciaal beleid

1. RIJKSBELEID

Het Rijk onderstreept al jaren het belang van cultuurhistorie in het landschap en in de samenleving. Hiervoor zijn dan ook in de nodige wetten en regelgeving bepalingen opgenomen ter bescherming en verbetering van dit erfgoed. Zo draagt het Rijk zorg voor het aanwijzen en beheren van wettelijk beschermde rijksmonumenten en heeft het een wettelijke adviesrol met betrekking tot het aspect archeologie in m.e.r.-procedures. Deze adviesrol zal worden vervuld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

Naar verwachting speelt het Rijk in de gemeente Boxtel alleen een actieve rol in het kader van m.e.r.-procedures en bij RO-procedures die betrekking hebben op een beschermd rijksmonument of een beschermd gezicht in de gemeente.

Indirect heeft rijksbeleid wel gevolgen voor de gemeentelijke archeologische beleidsvoering: de Wet op de archeologische monumentenzorg, de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg.

1.1. De Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz)

De Wamz is een wijzigingswet waarmee per 1 september 2007 niet alleen de Monumentenwet 1988 is aangepast, maar ook de Ontgrondingwet (Ow), de Wet milieubeheer (Wm), de Woningwet (Ww) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Hiermee wordt de archeologische monumentenzorg ingebed in het proces van de ruimtelijke ordening, waar het Verdrag van Valletta (= Malta) ook om vraagt. Een koppeling is ook logisch omdat in het proces van de ruimtelijke ordening immers besluiten worden voorbereid die verstrekkende gevolgen hebben voor het archeologische 'bodemarchief': bijvoorbeeld de bouw van woningen of bedrijfsgebouwen, de aanleg van infrastructuur of de inrichting van natuurgebieden.

De belangrijkste wetswijzigingen zijn:

- De bescherming van archeologische waarden is een verplicht aandachtspunt in:
 - Milieueffectrapportages (hiertoe is de Wet milieubeheer gewijzigd);
 - Bestemmingsplannen¹⁴ en ontheffingen hiervan (hiertoe is de Woningwet en de Wro gewijzigd);
 - Ontgrondingen (hiertoe is de Ontgrondingenwet gewijzigd);
- Bij de kostentoedeling wordt het veroorzakerprincipe gehanteerd. Dit principe wordt in het wetsvoorstel verder uitgewerkt, waarbij ook de excessieve kosten worden geregeld;
- Liberalisering van de markt door toelating van archeologisch bedrijfsleven;
- Wettelijke verankering van de kwaliteitsbewaking en toezicht.

¹⁴ Op grond van de Wamz (artikel 38a) dient de gemeenteraad bij de vaststelling van een bestemmingsplan en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening te houden met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten archeologische resten. Voor de integratie van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) in de ruimtelijke ordening is de opname van archeologische waarden in het bestemmingsplan dus een essentiële eerste stap.

In de Wamz is opgenomen dat bij ingrepen onder de 100 m², waarvoor een ontheffing of vergunning wordt aangevraagd, geen wettelijke verplichtingen ten aanzien van archeologie worden opgelegd. Dit is om te voorkomen dat ook bij de kleine bodemingrepen (zogenaamde 'postzegel-terreinen') een onderzoeksplicht geldt en om particulieren te behoeden voor onevenredig hoge kosten voor archeologie. Overigens kan de gemeenteraad een afwijkende oppervlakte vaststellen (zie verder).

Bovenstaande ondergrens houdt in dat toekomstige kleine bodemingrepen toegestaan worden waarbij archeologisch (voor)onderzoek niet verplicht gesteld wordt. Deze vrijstelling laat echter onverminderd dat archeologische resten die bij toeval aangetroffen worden bij graafwerkzaamheden, direct gemeld moeten worden aan het bevoegd gezag, conform Monumentenwet 1988, laatste wijziging van 1 september 2007, paragraaf 7, artikel 53 en verder.

1.2. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Per 1 oktober 2010 is de Wabo in werking getreden. Het hoofddoel van de Wabo is het bundelen van de verschillende toestemmingsbesluiten (vergunningen en ontheffingen) die nodig zijn voor het realiseren van een plaatsgebonden, fysiek project tot één besluit. Concreet worden onder andere de sloop-, bouw-, aanleg- en monumentenvergunning gecombineerd tot een omgevingsvergunning¹⁵. Doordat er slechts één besluit (vergunning) wordt verleend, is er slechts één bestuursorgaan betrokken, nl. het college van burgemeester en wethouders. De gevolgen van de Wabo komen met name tot uiting in de Wro. De Wabo plaatst namelijk het bestemmingplan met z'n voorschriften en verbeelding centraal. Hierdoor en door de Wamz, die zoals de Wro het bestemmingplan en diens plankaart centraal plaatst, worden gemeentes verplicht de cultuurhistorische/archeologische belangen te inventariseren en mee te wegen bij het tot stand brengen van een bestemmingsplan.

Om rechtszekerheid te creëren, heeft de Wabo opgenomen dat alleen als in het bestemmingsplan gebieden zijn aangemerkt als archeologisch waardevol, er voorwaarden en voorschriften betreffende bijv. archeologisch onderzoek gekoppeld kunnen worden aan een omgevingsvergunning. Dit houdt in dat zodra een omgevingsvergunningdossier bij de gemeente binnenkomt, dit tijdens de wettelijke beoordelingstermijn¹⁶ tevens getoetst moet worden op de cultuurhistorische (en dus ook de archeologische) component. Omdat de beoordelingstermijn echter kort is, is het bijna onmogelijk om archeologisch vooronderzoek tot uitvoering te brengen, te rapporteren en te beoordelen binnen de gestelde termijn. Dit impliceert dat dit (voor)onderzoek voorafgaand aan de vergunningaanvraag c.q. de indiening van een omgevingsvergunningdossier bij de gemeente uitgevoerd moet zijn en dat dossiers die geen archeologisch onderzoeksrapport hebben bijgevoegd als bijlage niet ontvankelijk verklaard en dus niet in behandeling genomen mogen worden.

¹⁵ De omgevingsvergunning combineert meerdere vergunningen, ontheffingen en vrijstelling. Enkel diegene die in het verleden van toepassing konden zijn op de archeologische monumentenzorg zijn hier opgenomen. Meer informatie over de omgevingsvergunning:
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingsvergunning>.

¹⁶ De Wabo kent twee beoordelingstermijnen: reguliere voorbereidingsprocedure is 8 weken en de uitgebreide voorbereidingsprocedure is 26 weken. Beide procedures kennen de mogelijkheid om met maximaal 6 weken verlengd te worden.

1.3. Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg (MoMo)

In 2009 heeft de minister van OC&W zijn visie op de toekomst van de monumentenzorg vastgelegd in de zogenaamde Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg (MoMo). De MoMo bestaat uit drie pijlers:

- (1) Minder regelgeving;
- (2) Herbestemming van monumenten;
- (3) Cultuurhistorie verankeren in de ruimtelijke ordening.

De belangrijkste pijlers voor de archeologische monumentenzorg waarop de MoMo rust zijn pijler 1 en 3.

Iedere overheid kan zijn eigen regelgeving opstellen mits deze maar niet strijdig is met hogere wetgeving. Dit leidt tot een veelheid aan wetten, verordeningen, uitvoeringsbesluiten e.d. en zorgt ervoor dat initiatiefnemers halve juristen moeten zijn om hieruit nog wijs te geraken. De Wabo integreert al een heel aantal wetten en uitvoeringsbesluiten en zorgt zodoende voor een forse vereenvoudiging, maar het kan nog beter. De RCE scherpt daarom haar subsidiebeleid verder aan, creëert vergunningsvrije activiteiten bij rijksmonumenten en beperkt haar adviesplicht. Provincies en gemeenten kunnen een soortgelijke aanpak overwegen.

Pijler 3 benadrukt het streven naar een goede verankering van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening. Goede ruimtelijke ordening betekent immers dat er een integrale afweging plaatsvindt van alle belangen die effect hebben op de kwaliteit van de ruimte. Eén van die belangen is de cultuurhistorie. Het bestemmingsplan wordt dan ook in de MoMo naar voren geschoven als een belangrijk instrument om cultuurhistorische waarden in een gebied te beschermen.

Naast de drie pijlers van MoMo investeert het Rijk in een goede kennisinfrastructuur. Tot op heden zijn er nog veel instanties die kennis hebben van het erfgoed. Kennis op academisch niveau, vakinhoudelijke en operationele kennis en ervaring in de praktijk. In deze gefragmenteerde kennis heeft de RCE een stimulerende en verbindende rol en de ambitie om deze kennis samen te brengen. Door meer verbindingen te leggen in de keten tussen de verschillende kennispartners – privaat en publiek – en tussen kenniscentra in de verschillende domeinen.

2. ROL VAN DE PROVINCIE NOORD-BRABANT

De meeste provincies werken sinds medio 1990 reeds in de geest van het verdrag van Valletta en hadden de afgelopen jaren al een '*Malta-proof*' beleid, vastgelegd in nota's, beleidsstukken, streek- en omgevingsplannen. Het opstellen en up-to-date houden van een cultuurhistorische waardenkaart om de versterking van de Brabantse identiteit te stimuleren, is hier een mooi voorbeeld van. In 2006 is hiermee gestart en ten gevolge van de inwerkingtreding van de Wro in 2008 was er de noodzaak om te komen tot een zorgvuldiger afbakening en onderbouwing van de erfgoedwaarden van provinciaal belang.

In totaal heeft de provincie Noord-Brabant 21 cultuurhistorische landschappen met daarbinnen historisch landschappelijke vlakken en 16 archeologische landschappen geselecteerd en beschreven. De inzet van dit erfgoed is om de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving te verhogen en de verbinding van dit erfgoed met Noord-Brabant en haar inwoners te stimuleren.

De cultuurhistorische landschappen hebben hun vertaling gekregen in de verordening Ruimte Noord Brabant 2011¹⁷, de archeologische landschappen (nog) niet. Voor de archeologische landschappen is tot op heden geen bindend beleid opgesteld¹⁸. De aanwijzing van deze gebieden tot provinciaal archeologisch landschap heeft voor de gemeente Boxtel verder geen gevolgen.

Binnen de gemeente Boxtel liggen diverse van deze aangewezen en in de Verordening Ruimte opgenomen cultuurhistorische gebieden: Kampina en Oisterwijkse vennen (GW08), de eikenhorst en sparrenrijk (GW14), Zegenwerp en Venrode (GW15), Halsche Barrier en Wilhelminapark (GW16), de Geelders en Gemonde (GW26), het Dommeldal bij Sint Michielsgestel (GW27), het Dommeldal tussen Sint Oedenrode en Boxtel (GW28), kasteel Stapelen (GW29) en akkercomplex Liempde (GW30).

Daarnaast heeft een provincie ook een aantal wettelijke taken met betrekking tot archeologiebeleid. Met de invoering van de Wro worden wel wat andere accenten in beleidsuitvoering gelegd. Zo is voor de provincie met de inwerkingtreding van de Wro de goedkeuringsbevoegdheid voor gemeentelijke ruimtelijke plannen vervallen. Toetsing en sturing zijn alleen nog aan de orde bij bovenlokaal of provinciaal belang. Het indienen van bedenkingen bij het college van Gedeputeerde Staten (GS) of het onthouden van goedkeuring door GS zijn vervallen met de nieuwe wet. Daar staat wel tegenover dat de provincie de bevoegdheid heeft gekregen om attentiegebieden aan te wijzen en zienswijzen in te dienen tijdens een bestemmingsplanprocedure.

Het huidige archeologiebeleid van de provincie -en dus diens wettelijke archeologietaken- is gericht op (1) duurzaam behoud / beheer van het archeologisch erfgoed *in situ* door gebiedsbescherming; (2) duurzaam behoud / beheer van het archeologisch erfgoed *ex situ* (het depot), als behoud *in situ* onmogelijk blijkt en (3) vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor archeologie in Brabant.

3. WAT BETEKENT DIT VOOR GEMEENTEN?

De introductie van de Wamz heeft de rollen van de verschillende overheden op het gebied van de archeologische monumentenzorg ingrijpend veranderd. Deze verandering wordt nog eens versterkt door de nieuwe Wro en de Wabo. De filosofie achter deze nieuwe wetten wordt kernachtig samengevat door het adagium 'decentraal wat kan, centraal wat moet'.

Bovenstaande wetten leiden ertoe dat steeds meer verantwoordelijkheden bij de gemeenten

¹⁷ De Verordening Ruimte Noord-Brabant 2011 heeft naast de bescherming en waardebeoordeling van het nationale landschap (Het Groene Woud), onder andere opgenomen dat aardkundige, cultuurhistorische landschappen en - objecten van bovenregionaal/provinciaal belang beschermd dienen te worden. Daartoe zijn in de Verordening Ruimte regels opgenomen dat bestemmingsplannen, gelegen in voornoemde gebieden, mede tot behoud, herstel of de duurzame ontwikkeling van de onderscheiden gebieden strekt (hoofdstuk 7). Op de Cultuurhistorische waardenkaart van Noord Brabant staan deze gebieden aangegeven. Van elk van die gebieden is een gebiedsbeschrijving en achterliggende waardebeoordeling voorhanden.

¹⁸ Provinciaal uitgangspunt bij de archeologische landschappen is het duurzaam en in samenhang behouden van het bodemarchief (o.a. door afstemming van het gemeentelijk archeologiebeleid) van het archeologisch landschap wat daar binnen ligt. De gebiedspaspoorten die voor de archeologische landschappen opgesteld zijn kunnen hierbij als vertrekpunt dienen.

liggen. De gemeenten hebben zo ook de verantwoordelijkheid gekregen voor de cultuurhistorie en het archeologische bodemarchief van hun grondgebied.

De verantwoordelijkheid voor het eigen bodemarchief is geoperationaliseerd door middel van het proces van de ruimtelijke ordening. Nieuw is dat gemeenten op grond van de Wamz, de nieuwe Wro en de Wabo de rol krijgen van bevoegd gezag. De zorg voor het bodemarchief is hiermee niet meer vrijblijvend, maar een (verplichte) verantwoordelijkheid. De gemeenten zullen dus bij ruimtelijke plannen ervoor moeten zorgen dat de archeologische belangen bekend zijn en dat deze zorgvuldig worden meegewogen in een afwegingsproces met andere (maatschappelijke, sociale, economische, ecologische) belangen.

In hoofdlijnen betekent dit het volgende voor de gemeente:

- De omgang met de archeologie binnen de gemeentegrenzen wordt primair een verantwoordelijkheid van de gemeente;
- De gemeente dient gebieden met (te verwachten) archeologische waarden op te nemen in bestemmingsplannen;
- De gemeente stelt zelf voorwaarden of verleent ontheffingen / vergunningen;
- De gemeente is verantwoordelijk voor (en aanspreekbaar op) haar beslissingen aangaande haar omgang met archeologische waarden.

De omgang met bekende en te verwachte archeologische waarden dient dus vastgelegd te worden in nieuwe en herziene bestemmingsplannen. Aanvragen voor omgevingsvergunningen dienen aan de 'archeologische' planregels in het bestemmingsplan te worden gekoppeld. De inwerkingtreding van de Wabo heeft dit versneld door te stellen dat bij omgevingsvergunningen enkel voorwaarden gesteld mogen worden mits e.e.a. in het bestemmingsplan hierover is opgenomen. Maar omdat zowel de wetgever als de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) van mening zijn dat niet alle bestemmingplannen gelijktijdig 'archeologie-proof' gemaakt kunnen worden, is er de optie gecreëerd om in de tussentijd gebruik te maken van een erfgoedverordening of een facetbestemmingsplan.

Bijlage 3. Beleidsdocumenten Buxtelse archeologische monumentenzorg

jaar	Naam document	Korte beschrijving document
2000	Nota van uitgangspunten ten behoeve van bestemmingsplan Buitengebied 2006	In deze nota is de toekomstvisie voor het buitengebied vastgelegd. Deze visie wordt in een viertal hoofdlijnen beschreven: landschappelijk en ecologisch, de ontwikkelingskansen in de agrarische sector, de cultuurhistorische aspecten en de leefbaarheid.
2002	Structuurvisie Plus ¹⁹	een integrale visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente Boxtel voor de periode 2001 – 2015. Uitgangspunt van deze visie is een evenwichtige balans tussen de duurzame ondergrond (geomorfologie, reliëf, bodemopbouw, cultuurhistorie, archeologie) en vier dynamische systemen: water, natuur, landbouw en verstedelijking.
2002	nota monumentenbeleid	Beschrijving van de plaats en taakomschrijving van monumentenzorg en archeologie binnen de gemeentelijke organisatie
2004	Notitie Kunst en Cultuur	Het doel van de notitie is om te komen tot een werkbaar notitie met aanbevelingen ten behoeve van een integraal kunst- en cultuurbeleid. In het kunst- en cultuurbeleid worden vier hoofdgroepen onderscheiden: cultuurhistorie, cultuureducatie, beeldende kunst en cultuurparticipatie.
2005	monumentenverordening	
2005	Inventarisatie en waardering cultuurhistorie buitengebied	Dit rapport omvat een uitgebreide inventarisatie van het buitengebied van Boxtel op basis van de archeologie, historische geografie en de historische bouwkunde.
2005	Nota Ruimte	Het Groene Woud is aangewezen als één van de 20 Nationale Landschappen uit de Nota Ruimte. In dit gebied vormen het groene karakter, de kleinschalige openheid en het samenhangende complex van beken, essen, kampen, bossen en heides de kernkwaliteiten. De doelstelling vanuit Rijk en Provincie is om deze kernkwaliteiten te versterken.
2007	Cultuurhistorische as Boxtel	Dit plan verbindt de St. Petruskerk in het noorden met het kasteel Stapelen in het zuiden. Langs de as liggen tal van monumenten. Richtinggevend bij dit plan is het gegeven dat cultuurhistorie een ruimtelijke eenheid kan vormen.
2006 - 2007	bestemmingplannen ²⁰	Uitgangspunten zijn de Structuurvisie Plus waarbij onder andere gestreefd wordt naar behoud en versterking van de essentiële cultuurhistorische waarden van het natuurlijke cultuurlandschap en de cultuurhistorische as Boxtel.

¹⁹ Wissing stedenbouw en ruimtelijke vormgeving BV, 2002.

²⁰ Onder andere Bestemmingsplan Buitengebied (2006) en Bestemmingsplan Centrum Boxtel (2007). Ter voorbereiding is in 2006 een onderzoek gedaan naar de cultuurhistorische en archeologische waarden van de Buxtelse akkercomplexen (Kortlang F.P. en K.A.H.W. Leenders, 2006).

2009	Erfgoednota Boxtel ²¹	In deze nota wordt de Boxtelse identiteit beschreven, worden de kaders gesteld voor nieuwe ontwikkelingen en wordt een actieprogramma opgezet voor toekomstige projecten.
2010	Erfgoedverordening Boxtel 2010	Deze verordening regelt met name de aanwijzing en instandhouding van gemeentelijke monumenten.
2010	Verordening Ruimte Noord-Brabant 2011	De provincie Noord-Brabant wil de ruimtelijke kwaliteit van Noord-Brabant bevorderen. Dit betekent dat nieuwe ontwikkelingen een bijdrage moeten leveren aan diens kernkwaliteiten. Deze kernkwaliteiten zijn onder andere de nationale landschappen, de aardkundige waarden, de cultuurhistorische objecten en de cultuurhistorische waardevolle landschappen.
2011	Structuurvisie 'Verfrissend Boxtel 2011'	In deze structuurvisie wordt het gemeentelijke streven per deelgebied aangegeven, expliciet worden de deelgebieden Centrum (behoud en versterking van de cultuurhistorische as Boxtel) en buitengebied (behoud en versterking van de essentiële cultuurhistorische waarden van het natuurrijke cultuurlandschap) benoemd. Bebouwing en erfinrichting moeten zoveel mogelijk aansluiten bij de kleinschaligheid en cultuurhistorie van het landschap- de historische (land)wegen, structuur en waardevolle morfologie en bestaande groenstructuren en perceelsscheidingen moeten zoveel mogelijk behouden blijven.
2012	Bestemmingsplan Buitengebied 2011	De bescherming van archeologische waarden in het buitengebied is in het bestemmingsplan geregeld middels enkele dubbelbestemmingen. Zie paragraaf II.2.

²¹ Vissers K.G.M. en J.C.S. Roelands, 2009.

Bijlage 4. Kwetsbaarheid van het archeologisch bodemarchief

Inleiding

Archeologische resten vormen de materiële neerslag van menselijk handelen in het verleden ²². Deze neerslag is tot stand gekomen door een groot aantal processen dat zich afspeelt binnen het toenmalige socio-culturele systeem (samenleving). Gesproken wordt van *culturele formatie processen*: processen die ertoe hebben geleid dat voorwerpen gebruikt werden door de mens overgaan in een archeologische context. De meest belangrijke processen zijn wel het afdanken van voorwerpen, het begraven of wegwerpen van afval, verlies, het begraven van doden, het opzettelijk in de bodem achterlaten van dingen.

Met deze materiële neerslag die is achtergebleven in de bodem, probeert de archeoloog inzicht te krijgen in het complexe netwerk van menselijk gedrag in het verleden en probeert zo een betekenisvol beeld te schetsen van dat verleden. Natuurlijk geeft deze neerslag om verschillende redenen geen zuiver beeld van een toenmalige samenleving in dat verleden.

- In de eerste plaats dient er rekening mee gehouden te worden dat voorwerpen die in de bodem zijn terecht gekomen slechts een selectie vormen van het materiaal dat in de toenmalige samenleving (socio-culturele context) werd gebruikt. Zo zal bijvoorbeeld bij het verlaten van een nederzetting al het bruikbare materiaal zijn meegenomen naar een nieuwe locatie. Dat materiaal ontbreekt dan na opgraving van een verlaten nederzetting;
- In de tweede plaats is het achtergebleven materiaal onderhevig aan allerlei veranderingsprocessen, die in drie categorieën kunnen worden ondergebracht:
 - *Abiotische processen*. Hieronder wordt verstaan de activiteiten van wind, water, temperatuur en samenstelling van de bodem. Door allerlei van deze processen kan organisch materiaal (bot en hout) vergaan en anorganisch materiaal (bijvoorbeeld aardewerk) verweren. Door het optreden van bodemvorming en / of erosie kunnen bodemsporen vervagen en uiteindelijk verdwijnen;
 - *Biotische processen*. Activiteiten van planten, mensen en dieren, waaronder het opeten van organisch materiaal, graafactiviteiten, de werking van boomwortels, boomvallen, etc.
 - *Antropogene processen*. Waarbij wordt gedacht aan de activiteiten van mensen op een terrein waar zich archeologische resten bevinden. Men denkt dan bijvoorbeeld aan (her)bewoning, grondwerkzaamheden, het verplaatsen van voorwerpen, het verzamelen en weer in gebruik nemen van artefacten, schatgraven of zelfs een opgraving.

De hiervoor genoemde processen noemt men ook wel *postdepositionele processen*: processen die hebben plaatsgevonden nadat bodemsporen zijn ontstaan of dingen in de bodem zijn terecht gekomen.

²² Zie ook Kortlang 1987, deel 1, p 22 en 23 voor een schematisch beeld van archeologische formatieprocessen.

Alle archeologische resten die zich in de bodem bevinden, noemt men in Nederland het archeologisch *bodemarchief*.²³ Dit bodemarchief is zeer kwetsbaar en verdwijnt vooral door toedoen van de mens in snel tempo. De kwetsbaarheid van ons bodemarchief is afhankelijk van een aantal factoren, waaronder de aard van bodemingrepen. Hierbij moet niet alleen gedacht worden aan graafwerkzaamheden voor woningbouw, bedrijventerreinen en wegen, maar ook allerlei agrarische activiteiten.

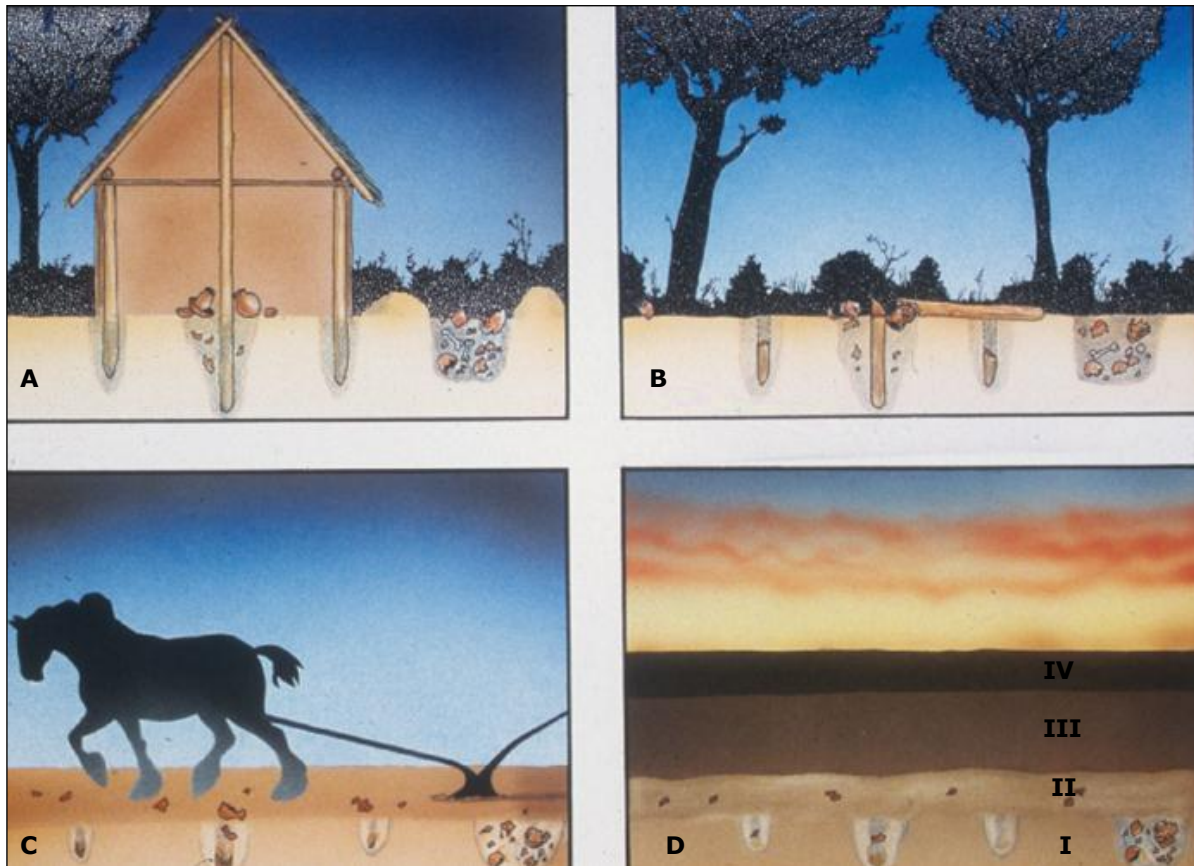
Aard, diepteligging en kwetsbaarheid van de archeologische resten

Een belangrijke notie is de aard en diepteligging van de archeologische resten in dit gebied. Het merendeel van de resten bestaat uit grondsporen (verkleuringen in de bodem) met daarin (fragmenten van) door de mens vervaardigde en/of gebruikte materialen (artefacten) van aardewerk, leem, steen, metaal, hout, bot, gewei en dergelijke. Zoals hiervoor al uitgelegd, is er van de oorspronkelijke hoeveelheid in de bodem geraakte resten nog maar een fractie over als gevolg van *postdepositionele processen*. Een en ander kan geïllustreerd worden met onderstaand schema. Archeologische sporen liggen in de gemeente Boxtel op een diepte van meestal minimaal ca 40 cm tot op een diepte van soms wel meer dan 1 meter in gebieden met een plaggenbodem. In de heidegebieden kunnen vuurstenen voorwerpen soms zelfs bijna aan de oppervlakte voorkomen. Gemiddeld zal de dikte van de beschermende laag in gebieden met een laatmiddeleeuws plaggendek ca. 0,5 m zijn. Op sommige plaatsen van een akker, zoals op de kop van een dekzandrug en aan de randen van de akker kan het plaggendek wel eens wat dunner zijn. Terwijl op plaatsen van oude depressies die in het verleden met akkergrond zijn opgevuld, de afdekkende laag wel eens 1,5 tot 2 meter dik kan zijn.

Daar waar pas in recenter tijden de ontginningen ter hand zijn genomen, zoals de kamptontginningen uit de Nieuwe tijd (na 1500) en de 18de – 20ste eeuwse heideontginningen is het cultuurdek dat eventuele archeologische sporen afdekt over het algemeen dunner dan 0,5 meter. Uit diverse (boor)onderzoeken in de heideontginningen blijkt meestal een dikte van rond de 40 cm. Per akkergebied en bodemtype, oude of jonge ontginning, kan de dikte van het plaggendek of cultuurdek lokaal dus sterk variëren. In natuurgebieden kunnen weer andere omstandigheden aan de orde zijn, zoals afdekking door stuifzand, of juist erosie van de toplaag door uitstuiving; secundaire podzolizatie, zoals hiervoor al werd besproken en het afplaggen van heide.

²³ Het gaat hier dus niet alleen om de door de mens achtergelaten artefacten (door de mens gemaakte voorwerpen), maar ook om alle fenomenen die in het verleden door toedoen van de mens in de bodem zijn achtergebleven en nu nog terug te vinden zijn, zoals spit- en graafsporen, opgevulde kuilen, paalsporen van huizen, sporen van grafvelden, graven, nederzettingen, akkerlagen, ophogingslagen, fosfaatvlekken, botanisch materiaal (zaden, vruchten, pollen), enzovoorts.

De typische archeologische situatie voor de Brabantse zandgronden wordt hieronder middels figuur 2 geschetst:

Figuur 2. Figuur van archeologische formatieprocessen op een nederzettingsterrein met (hypothetische) bewoning in de IJzertijd (A). Na het opgeven van de nederzetting vervallen de achtergebleven resten geleidelijk en regeneert de vegetatie (B). In de middeleeuwen wordt het gebied opnieuw ontgonnen. De oorspronkelijke woonlaag wordt omgezet en regelmatig geploegd zodat ca. de eerste 30 cm vanaf het voormalig loopniveau wordt omgezet in een homogene cultuurlaag. Scherven en andere artefacten worden uit de sporen geploegd en in de cultuurlaag opgenomen. Als het materiaal aan de oppervlakte komt verweert het. Bodemsporen vervagen door allerlei bodemkundige processen zoals bioturbatie (plant- en dierwerking) en uitspoeling. Organisch materiaal zoals hout en bot vergaat boven de grondwaterspiegel (C). In de loop der eeuwen ontstaat er door plaggenbemesting een dik plaggendek dat de sporen en oude cultuurlaag afdekt. Bij normale ploegwerkzaamheden (ca 30 cm diep) worden oudere cultuurlagen op den duur niet meer geraakt. Bovendien worden allerlei bodemvormende processen vertraagd (D) (naar Kortlang 1987).

Wat moet nu allemaal gerekend worden tot het bodemarchief? Welke contexten bieden archeologische informatie en hoe relevant is deze?

Uitgaand van het schema zijn verschillende lagen te onderscheiden. Van onder naar boven:

De natuurlijke ondergrond (C-horizont, meestal gelige dekzand) met daarin allerlei opgevulde antropogene ingraveningen (grondsporen) zoals paalkuilen, waterputten, greppels, begravingen en dergelijke. De bovenkant van laag I is het niveau waarop bij een opgraving doorgaans het 'leesbare' opgravingsvlak wordt aangelegd. Laag I is de meest relevante en informatieve laag bij een archeologische opgraving. Het kan voorkomen dat er meerdere archeologische lagen boven elkaar liggen, gescheiden door bijvoorbeeld een laag stuifzand of andere afzettingen; De 'oude cultuurlaag'; vaak het resultaat van een eerste bewerking, het ploegproces en bioturbatie (plant- en dierwerking) gedurende langere tijd. Naarmate deze laag langer is

doorwerkt neemt de informatiewaarde af omdat (vondst)materiaal verder weg raakt van de oorspronkelijke context of simpelweg verdwijnt door verwerking. Bovendien treedt steeds meer vermenging op met materiaal van een jongere datering uit de lagen erboven. Onder nattere omstandigheden kan een dergelijke laag mogelijk nog ecologische informatie bevatten (pollen/zaden/granen). De dikte van de laag kan variëren van enkele centimeters tot ruim 30 cm. Vaak is deze laag niet meer aanwezig doordat deze door latere grondbewerking volledig is opgenomen in het plaggendek (III);

Het feitelijke plaggendek dat is ontstaan door bemesting met een mengsel van mest en heide- en/of grasplaggen waarin een aanzienlijke minerale component zat. Dus niet alleen de vegetatielaag maar ook het zand dat eraan kleefde. Het betreft dus een ophogingspakket dat in de loop van de eeuwen (in ieder geval na ca 1300) is aangebracht vanuit de potstal of in ieder geval vanaf het boerenerf. Bij het bereiden van de mest kwam hierin ook allerlei menselijk afval terecht (kapotte gebruiksvoorwerpen als potten en aarden pijpjes ed.) dat vervolgens op de akker werd gebracht. Vanuit de gebieden waar plaggen werden gestoken kon ook materiaal in de potstal en vervolgens op de akker terecht komen. Denk bijvoorbeeld aan vuurstenen artefacten die in de zoden zaten. Kortom: op de akker kwam allerlei 'gebiedsvreemd' archeologisch materiaal terecht dat geen directe relatie heeft met eventuele archeologische sporen in de ondergrond. Ieder jaar werd de akker weer opgehoogd en werd met het ploegen de oude akkerlaag vermengd met de nieuwe laag. Het spreekt voor zich dat op deze manier allerlei archeologisch materiaal uit verschillende perioden door elkaar werd gemengd. Hierdoor neemt de archeologische informatie door gebrek aan contextinformatie verder af. Toch zijn in het plaggendek vaak verschillende lagen te herkennen die iets vertellen over het agrarisch grondgebruik en in dat opzicht kan deze laag wel relevante informatie opleveren. archeologische vondsten kunnen hierbij ondanks de vermenging, zelfs nog een daterende waarde hebben. De dikte van de laag kan variëren van enkele tientallen centimeters tot soms meer dan een meter.

Laag IV is de moderne bouwvoor (dikte meestal tot ca 30 cm). In deze humeuze laag kunnen zowel vondsten uit de prehistorie als een aarden pijpfragment als een leeg pakje shag voorkomen. Deze laag heeft meestal geen archeologische informatiewaarde.

Kwetsbaarheid

Het bovenstaande mag duidelijk maken dat naarmate de dikte van het afdekkende plaggendek of de (enk)eerdlaag toeneemt, de kwetsbaarheid van de onderliggende archeologische resten afneemt. Verder is ook gebleken dat naarmate men verderaf komt van de zone waarin zich de archeologische sporen bevinden (laag I), de informatiewaarde van de archeologische resten vermindert door het verlies aan contextinformatie. In een gunstig geval kunnen de archeologische vondsten in het plaggendek nog iets vertellen over de fasering in opbouw van de opeenvolgende akkerlagen, mits deze lagen in de loop van de Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd niet af en toe rigoureus zijn omgewerkt.

Als stelregel voor een voldoende adequate bescherming van archeologische waarden van de (akker)gebieden binnen de gemeente kan de volgende richtlijn worden gehanteerd:

Het hoogste archeologische sporenniveau (meestal op de grens van de C-horizont) vermeerderd met 30 cm naar boven (schema, laag I en II) dient bij voorkeur niet door gravende activiteiten of intensieve wortelwerking te worden geraakt. De 30 cm zone boven het sporenniveau vormt zowel een archeologisch informatieve laag als ook een buffer boven de sporenzone.

Effect van landbouwkundige bodemtechnische ingrepen op archeologische en cultuurlandschappelijke relictten

In tabel 3 is inzichtelijk gemaakt welke landbouwkundige bodemtechnische ingrepen op de zandgronden een negatief effect kunnen hebben op de archeologische en cultuurlandschappelijke waarden van een gebied. Een en ander is ontleend aan een studie naar dit onderwerp van adviesbureau RAAP en een archeologische inventarisatie van de Dommelvallei.²⁴

Over het algemeen kan gesteld worden: hoe dieper en intensiever de ingreep, hoe ernstiger het effect op de archeologische waarden. Dit gaat niet in alle gevallen op voor de cultuurlandschappelijke waarden, omdat bijvoorbeeld het aanleggen van een drainagesysteem geen zichtbaar effect hoeft te hebben op het uiterlijk van een akker. De recente bouwvoor (eerste 0,3 m vanaf maaiveld) wordt beschouwd als archeologisch niet relevant. Daaronder is het belang afhankelijk van de dikte van de humusrijke akkerlaag (plaggenbodem) tot aan de eerder genoemde bufferzone van 0,3 m boven het archeologische sporenniveau.

Bodemtechnische bewerkingen die niet dieper reiken dan de (recente) bouwvoor hebben geen negatief effect op de archeologische ondergrond, noch op de cultuurlandschappelijke waarden van open akkers/bolle akkers, egaliserende werkzaamheden daargelaten. Diepe bewerking t.b.v. profielverbetering van de grond zijn bij voldoende diepte zeer schadelijk voor archeologische resten. Het heeft evenwel nauwelijks effect op de cultuurlandschappelijke (zichtbare) waarden. Drainagebuizen, maar ook voederkuilen (meestal aan randen van akkers) hebben een cumulatief negatief effect op de archeologische ondergrond. Zolang drainagebuizen niet in de archeologische laag (laag I) reiken, valt de schade door de ruime spreiding van de buizen mee. Naarmate het buizenet intensiever wordt is de schade groter. Drainage kan ook leiden tot verdroging van de ondergrond met mogelijk schade voor de archeologische sporen. Voor voederkuilen geldt: een enkele kuil op steeds dezelfde plaats valt qua schade aan archeologische resten mee. De ervaring leert dat de kuilen regelmatig worden verlegd, waardoor een groter oppervlak verstoord raakt.

Zeker niet onschuldig zijn geleidelijke processen zoals het afplaggen van grasmatten, de leliebollenteelt zoals die op de Drentse essen voorkomt en de wortelwerking van bomen. Grasmatten en bollenteelt zorgen voor een geleidelijke afname van de dikte van de humuslaag als geen nieuwe grond wordt aangevoerd. Afhankelijk van de dikte van het cultuurdek kunnen op den duur archeologische resten op een kwetsbaar niveau dicht onder of aan de oppervlakte terecht komen. Cultuurlandschappelijk kan dit betekenen dat percelen in een akkergebied dieper komen te liggen dan de omgeving of dat de typische bolling van een akker door de nivellerende werking verdwijnt.

²⁴ Heunks 1995; Kortlang 1987, deel 1.

Het negatieve effect van boomwortels op de conservering van archeologische sporen moet niet onderschat worden, zelfs niet bij een vrij dikke enkeerd bodem. Door wortelwerking kan zowel fysische als chemische verwerking van archeologische resten optreden. Vindplaatsen kunnen verdrogen waardoor organisch materiaal oxideert. Humuszuren kunnen dieper in de bodem doordringen waardoor meer kalkrijk materiaal oplost. Het gaat dan met name om bomen ten behoeve van bosbouw of het 'cultuurlandschappelijk' aantrekkelijk maken van een gebied. In de boomteelt speelt dit minder omdat de wortelstelsels van de bomen compact worden gehouden.

	bodemtechnische bewerking land- tuin- en bosbouw	dieptebereik vanaf maaiveld tot maximaal	effect op archeologisch e waarden	effect op cultuurland- schappelijke waarden
a	bouwvoorbewerking			
	ploegen	0,2 / 0,3 m	geen	geen
	spitten/frezen (bouwvoor)	0,2 / 0,3 m		
	scheuren (gras)	0,2 m		
	cultivatoren	0,3 m		
	eggen	0,2 m		
b	profielverbetering			
	woelen (met woelplaat)	1,5 m	negatief	geen
	mengwoelen/frezen	1,5 m		
	diepspitten (bv. t.b.v. aspergeteelt)	1,5 m		
	diepploegen	2,0 m		
c	ingrepen overig			
	draignagebuizen	> 0,7 m	cumulatief	geen
	ontgronden	> 2 m	negatief	negatief
	egaliseren	0 - 2 m		
	greppels/sloten	0,2 m - 2 m		
	voederkuilen	0 - 1 m	cumulatief	
d	aanleg / rooien bos			
	graven/boren boomgaten	> 0,3 m	negatief	negatief
	omwerken bosperceel	> 0,3 m		
	rooien boomstronken	> 0,3 m		
e	langere termijn bedreiging	geleidelijk		
	graszodenteelt	> 0,3 m	geleidelijk	geleidelijk
	leliebollenteelt (bv. Drentse essen)	> 0,3 m	geleidelijk	geleidelijk
	wortelwerking bomen	> 0,3 m	sluipend	geen
	Boomteelt (laanbomen)	> 0,3 m	geleidelijk	negatief

Tabel 3. Effecten van bodemtechnische bewerkingen. Groen = geen tot beperkt negatief effect op waarden; oranje = cumulatief of geleidelijk meer negatief effect; rood = negatief effect (gegevens met name zijn ontleend aan Heunks 1995 en Kortlang 1987).

Bijlage 5. Het proces van de archeologische monumentenzorg

Het AMZ-proces is een vorm van trechtering, waarbij meestal begonnen wordt met betrekkelijk eenvoudige (en minder kostbare) onderzoeksmethoden. De meer complexe werkzaamheden worden pas later in het proces toegepast op vindplaatsen waar in het belang van een onderbouwd selectiebesluit nader onderzoek noodzakelijk is. Zo wordt via een proportionele inzet van middelen gekomen tot een afweging van het archeologische belang in het kader van de ruimtelijke ordening. In gevallen waar voldoende duidelijkheid is omtrent de archeologische verwachting, kan om het planproces te versnellen, overwogen worden om bepaalde stappen achterwege te laten. Deze afweging vindt bij voorkeur plaats in overleg met een senior (advies) archeoloog.

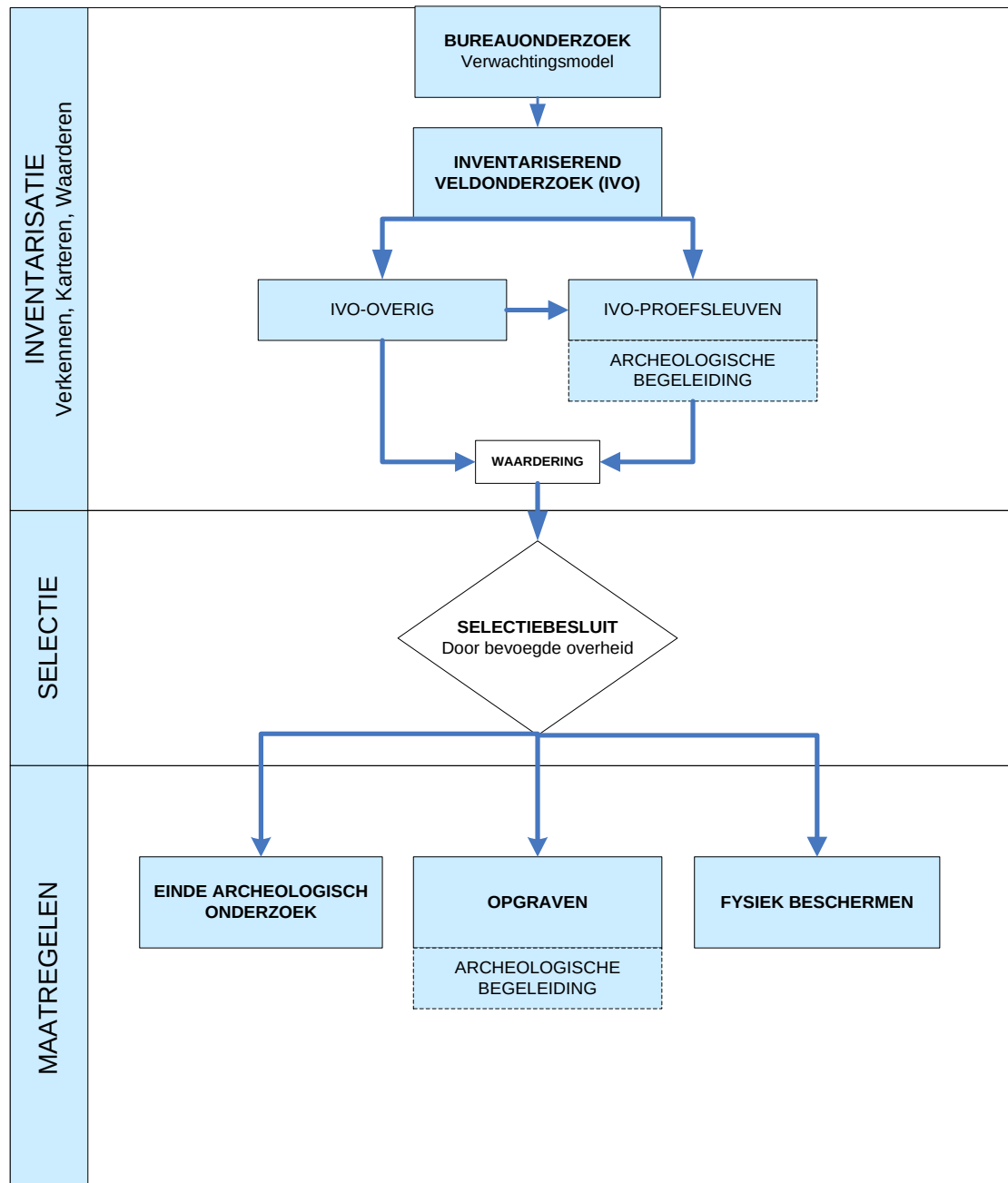
Het AMZ-proces dient te leiden tot de vraag of er een vergunning binnen een aangewezen archeologische zone kan worden verleend. Hiervoor kent het AMZ-proces een zgn. archeologisch stappenplan, onder te verdelen in inventarisatie, selectie en maatregelen (zie figuur 3). Ook als archeologische terreinen en verwachtingszones niet in de bestemmingsplannen zijn opgenomen, geldt dit stappenplan bij bestemmingsplanwijzigingen en vrijstellingsbesluiten.

Iedere stap eindigt met de afweging of er voldoende informatie is verzameld om een verantwoorde beslissing over eventuele vervolgacties te kunnen nemen. Als er niet voldoende bekend is over de aard en kwaliteit van de archeologische resten (en dus over de gevolgen van de geplande ingreep) kan de gemeente verlangen dat de initiatiefnemer onderzoek laat verrichten waarmee de benodigde informatie wordt verzameld over de aard en kwaliteit van de aanwezige archeologische resten. Op basis van het onderzoeksrapport daarover neemt de gemeente een besluit over het al dan niet verlenen van een vergunning en of daaraan nadere voorwaarden worden verbonden (zoals het verrichten van verder onderzoek, aanpassing van het plan, of een eventuele opgraving).

Randvoorwaarden:

- Voor alle stappen geldt dat de uitvoering ervan dient plaats te vinden conform specificaties vastgelegd in de protocollen en leidraden van de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) en eventuele aanvullende eisen van de gemeente;
- Voor de stappen inventariserend veldonderzoek, opgraven en archeologische begeleiding geldt dat uitvoering alleen is voorbehouden aan bedrijven met een opgravingsvergunning;
- Het uitvoeren van IVO-overig (boren, veldkartering) dient te geschieden op basis van een door een senior archeoloog opgesteld Plan van Aanpak dat niet door het bevoegd gezag hoeft te worden goedgekeurd. Ook hiervoor geldt dat de gemeente met betrekking tot de uitvoering aanvullende eisen kan formuleren;

- Het uitvoeren van de stappen IVO-proefsleuven, archeologische begeleiding en opgraven, alsook fysieke bescherming dient plaats te vinden op basis van een door het Bevoegd Gezag goedgekeurd archeologisch Programma van Eisen (PvE), opgesteld onder verantwoordelijkheid van een senior-archeoloog.
- De gemeente neemt vanuit haar rol als bevoegd gezag en vergunningverlener op basis van het uitgevoerde (voor)onderzoek en het daaruit voortvloeiende advies een selectiebesluit.

Figuur 3. Het proces van de archeologische monumentenzorg (AMZ) in schema zoals dat algemeen gehanteerd wordt.

Bijlage 6. Verwachtingenkaart versus beleidskaart

1 Inleiding

In 2009 en 2010 heeft RAAP archeologisch adviesbureau voor de gemeente Boxtel een archeologische en een cultuurhistorische verwachtings- en beleidsadvieskaart opgesteld:

RAAP Archeologisch Adviesbureau bv., 2010, *Boxtel binnen en buiten den Brugghen. Archeologie en cultuurhistorie in de gemeente Boxtel. (2dln)*, Weesp.
(RAAP-rapport 2142).

Deze kaarten dienen als basis voor het archeologiebeleid voor de gemeente Boxtel. De technische omzetting van de verwachtingskaart in een gemeentelijke beleidskaart is als aanvulling op de eerder opgestelde verwachtingskaarten door RAAP archeologisch adviesbureau uitgevoerd. Hierbij zijn drie stappen doorlopen:

1. Als eerste stap zijn de verschillende verwachtingswaarden en gebieden met vastgestelde en te verwachten archeologische resten omgezet naar de beleidscategorieën.
2. Als tweede stap is een aantal elementen toegevoegd die buiten de inventarisatie van RAAP zijn gebleven. Het betreft onder andere historische hoeven die een ondergrondse archeologische component kunnen hebben, kloosterterreinen, bruggen, kasteelterreinen en dergelijke.
3. Als derde en laatste stap is gekeken naar de gaafheid van de te verwachten archeologische resten. Hierbij zijn met name de gebieden bestudeerd die recent (sinds de jaren '70 van de vorige eeuw) bebouwd zijn door grootschalige aanleg van woonwijken en bedrijventerreinen.

Als gevolg van deze drie stappen wijkt de beleidskaart op detailniveau enigszins af van de verwachtingskaart uit 2010. In onderhavig document wordt hierop een toelichting gegeven.

2 Bouwhistorische en historisch geografische elementen als aanvulling ten opzichte van de verwachtingskaart

Bij het opstellen van de verwachtingskaarten is gebruik gemaakt van diverse (traditionele) bronnen om de archeologische gegevens inzichtelijk te krijgen. Zo is ARCHIS geraadpleegd, zijn de heemkundeverenigingen bevroegd en zijn bodemkundige en geo(morfo)logische kaarten bestudeerd.

Bouwhistorische en historisch geografische elementen zijn echter bijna nooit in deze bronnen opgenomen en zijn dus bij het samenstellen van de archeologische verwachtingskaarten buiten beschouwing gelaten. Bij het opstellen van de cultuurhistorische waardekaart zijn met betrekking tot deze groep van elementen alle inventarisaties van rijk, gemeente en provincie gebundeld. Oude kaarten zijn hierbij niet geraadpleegd.

In het kader van de aanvulling van de beleidskaart met deze groep van objecten (bouwhistorische en historisch geografische elementen die een ondergrondse archeologische

component kunnen hebben) is een beknopte studie gemaakt van enkele historische kaarten en een aantal overzichtswerken zoals Coenen 2004²⁵, Pel 2007²⁶, Grote historische atlas Noord-Brabant ca. 1836²⁷ en Bonnebladen ca. 1900²⁸, alsmede diverse kaartbladen van Verhees. Hierna volgt een overzicht van de toegevoegde objecten:

1. Diverse bruggen en waterovergangen

De Dommel, de Essche Stroom en de Aa zijn alle belangrijke waterlopen binnen de gemeente Boxtel. Reeds op de oudste, nog beschikbare kaarten (zijnde de kaart van Hendrik Verhees uit 1794) zijn op diverse plaatsen bruggen en overgangen te bemerken. Dergelijke objecten zijn doorgaans op gunstige locaties gebouwd, zoals een knijpend beekdal of een doorwaadbare plek. Op plekken dus die waarschijnlijk van oudsher -mogelijk al in de prehistorie- deze functie bekleedden.

2. Diverse molens (water- en oliemolens)

Langs de verschillende waterlopen binnen de gemeente lag een groot aantal watermolens, maar ook oliemolens, zoals de Antelse molen, de Kasterense molen, enz. Ook deze objecten zijn op de oudste kaarten terug te vinden en zullen naar alle waarschijnlijkheid hun oorsprong in de (late) middeleeuwen hebben.

3. Diverse kerken en kapellen

Kerken en kapellen zijn van oudsher stabiele objecten in een landschap, vaak vergezeld van een begraafplaats. Ze vormen doorgaans ook een centrum of aanwijzing voor een bewoningscluster. Ook deze objecten kennen naar alle waarschijnlijkheid een oorsprong in de (late) middeleeuwen.

4. Redoutes of veldwerken uit 1839

In de woelige jaren 1830-1839 is op bevel van kroonprins Willem II, die rondom 's-Hertogenbosch vertoefde en vreesde voor een Belgische inval, een stelling aangelegd tussen Cromvoirt en Sint Oedenrode. Boxtel was eveneens een onderdeel van deze verdedigingslinie. De Boxtelse stelling bestond uit twaalf redoutes en loopgraven waarvan er momenteel nog slechts twee zichtbaar zijn. Opmerkelijk is echter dat de Boxtelse redoutes nooit gefunctioneerd hebben, enkele maanden na de oprichting werd de vrede met België getekend.

Deze objecten zijn na uitgebreide studie door de Heemkundevereniging Boxtel in kaart gebracht.

5. Historische (land)huizen en kastelen

Als er sociale differentiatie bestaat binnen een maatschappij, is deze differentiatie ook zichtbaar in het landschap. Vanaf de middeleeuwen woont het merendeel van de bevolking in bescheiden huizen of boerderijen. De iets rijkere hebben een (here)boerderij en de top van de maatschappij is gehuisvest in landhuizen of kastelen. Van het merendeel van de kleine huizen (van voor de kartografische weergaven) is buiten de latere woonkernen weinig of niets meer op kaarten terug te vinden.

²⁵ Coenen J., 2002, Baanderheren, boeren en burgers. Een overzicht van de geschiedenis van Boxtel, Liempde en Gemonde, Boxtel.

²⁶ Pel H., 2007, Op de Kaart gezet; Hendrik Verhees. Politicus, kaartenmaker en waterstaatkundige 1744-1813, Boxtel.

²⁷ Historische topografische atlas Noord-Brabant 1836-1843, 1/25000.

²⁸ Grote historische topografische atlas Noord Brabant 1905, 1/25000 en www.archis2.nl.

Archeologisch kunnen echter nog wel resten aanwezig zijn.. De (here)boerderijen, de landhuizen en de kastelen zijn doorgaans wel beter gedocumenteerd, beter bewaard gebleven en kennen vaak een continuïteit die vele generaties beslaat. Binnen de gemeente Boxtel zijn diverse van dergelijke landhuizen en kastelen bekend: Jachtrust, kasteel Brederode, Ravendonk, Armenhuis, Roskam (gasthuishoef) en het Veldershuis.

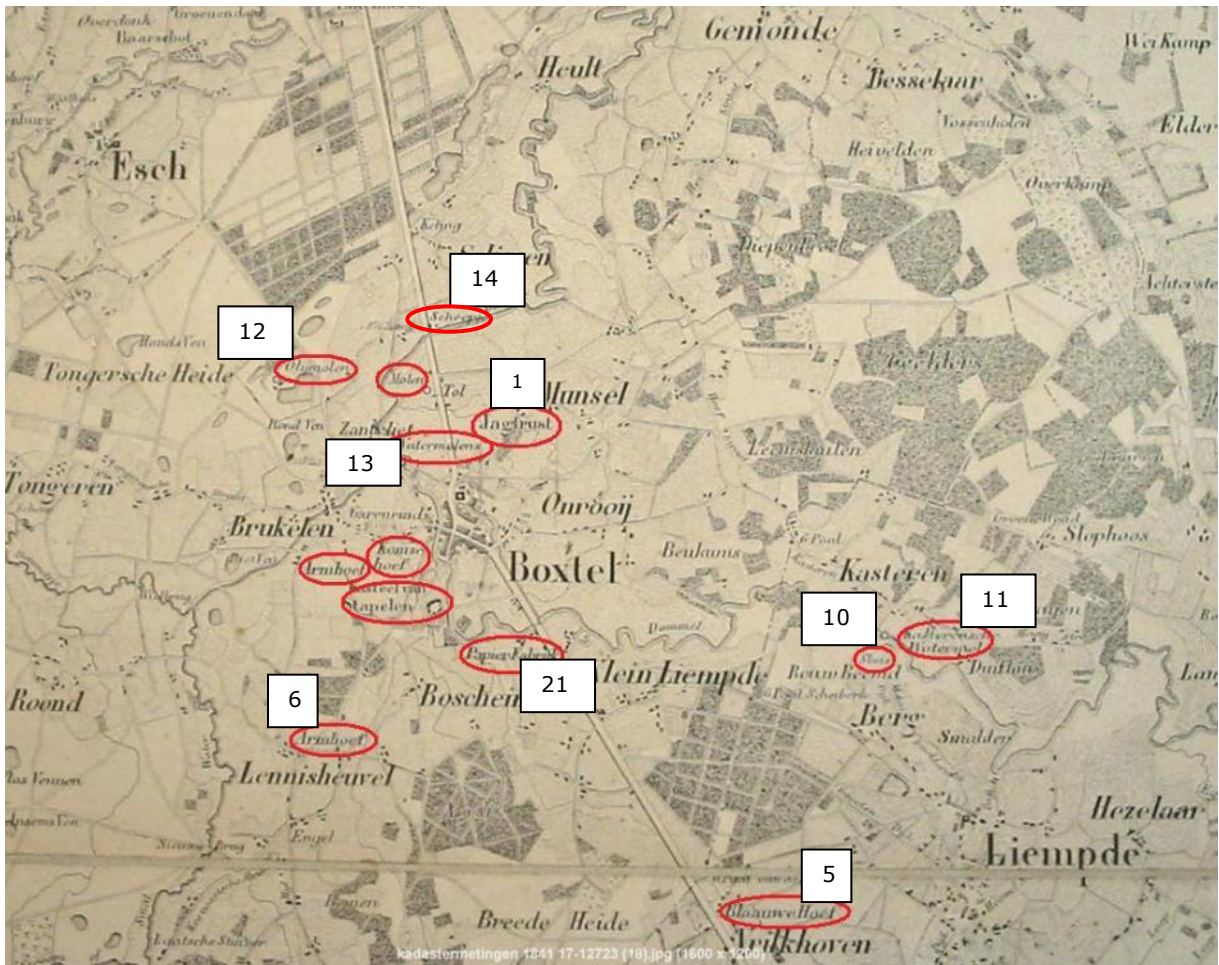
In onderstaande tabel en figuren zijn de toegevoegde objecten weergegeven.

Volgnr.	Naam	X-coördinaat	Y-coördinaat
1	Jachtrust	151.074	400.847
2	Mon Plaisir	152.128	402.032
3	Veldershuis	152.072	396.246
4	Gasthuishoef	152.365	397.400
5	De Roschkam	152.622	397.238
6	Armhoef	149.726	398.476
7	Ravendonk	152.947	399.776
8	Kerk Liempde	154.055	397.968
9	Kerk Boxtel	150.816	400.131
10	Sluis	153.526	399.157
11	Kasterense watermolen	153.561	399.263
12	oliemolen	149.595	400.900
13	Watermolens Zandvliet	150.399	400.339
14	't Scheepje	150.550	401.156
15	Brug 1	151.296	399.262
16	Brug 2	149.793	399.955
17	Brug 3	153.640	399.151
18	Brug 4	149.277	399.505
19	Brug 5	149.026	399.010
20	Brug 6	149.213	397.780
21	Papierfabriek	151.187	399.140
22	Redoute Molenpad	150.547	400.280
23	Redoute 't Schipke	150.578	401.196
24	Redoute Hoogheem en Haagakker	151.172 151.251	400.050 399.894
25	Redoute Konijnenberg	150.876	399.469
26	Redoute Kasteellaan	150.553	399.590
27	Redoute Spoorlijn	150.419	399.341
28	Redoute Café de Kom	150.406	399.845
29	Redoute Brukelsebrug	149.898	399.974
30	Redoute Jan van Brabantstraat	149.729	400.430
31	Redoute Molenwijk	149.463	400.810
32	Redoute Esschebaan	149.019	401.375

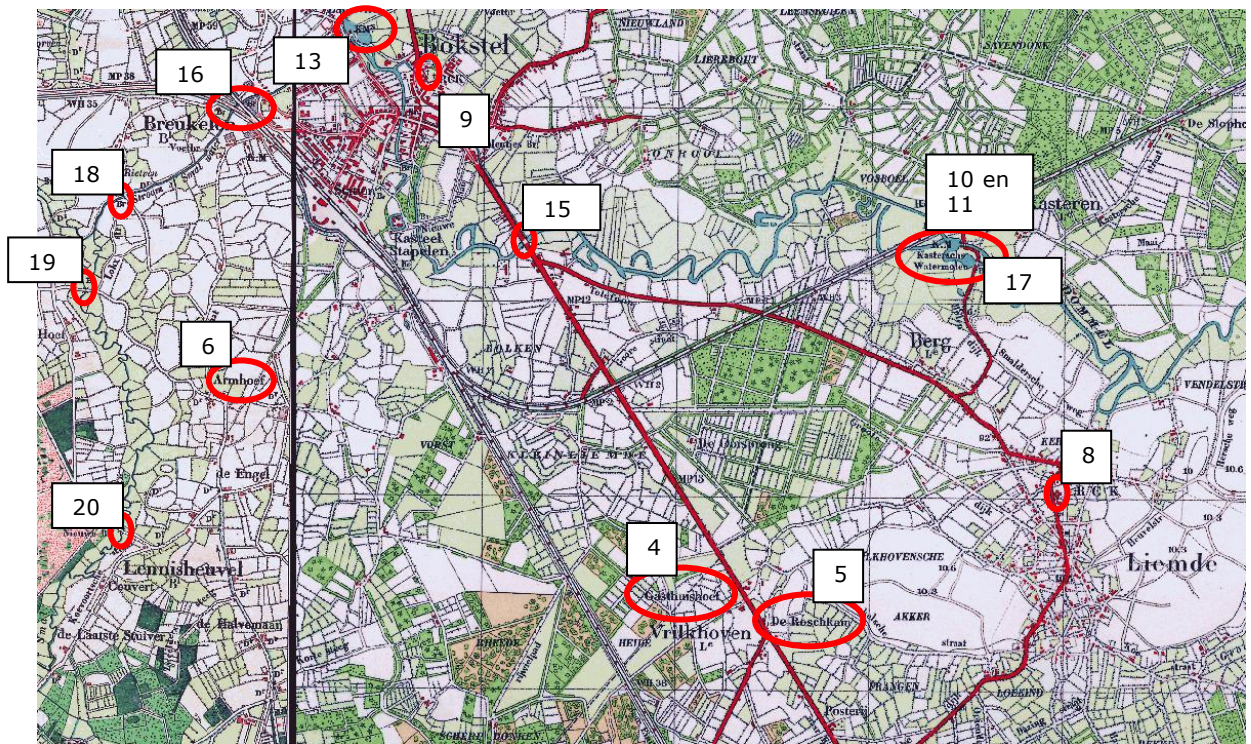
Tabel 4. toegevoegde bouwhistorische en historisch geografische elementen.

Figuur 4. Uitsnede uit de kaart van Henrik Verhees (eind 18de eeuw).

Figuur 5. Kadastermetingen 1841.

Figuur 6. Uitsnede uit de Bonnekaart ca. 1900.

Figuur 7. Redoutes van Boxtel (google maps met bewerkingen van de Heemkunde Boxtel).

Er is echter een belangrijke categorie bouwhistorische elementen die niet is opgenomen, namelijk de historische hoeven. Ondanks dat Coenen in zijn studie diverse historische hoeven heeft getraceerd die mogelijk qua ontstaan in de middeleeuwen gedateerd moeten worden, kunnen deze hoeven niet of niet met grote mate van nauwkeurigheid op kaart gelokaliseerd worden. Deze hoeven zijn dus bij het aanvullen van de beleidskaart niet meegenomen. Een nadere lokalisering en datering daarvan zou een zinvol onderzoek kunnen vormen, dat bij uitstek zou kunnen worden uitgevoerd door bijvoorbeeld de lokale heemkundekring(en).

3 Overige aanvullingen en wijzigingen ten opzichte van de verwachtingskaart

Aan de beleidskaart worden enkele kaartelementen toegevoegd die op de verwachtingskaart niet stonden afgebeeld. Het betreft:

- *Gemeentelijke aandachtsgebieden*

In 2006 hebben Kortlang en Leenders²⁹ in opdracht van de gemeente Boxtel een cultuurhistorische en archeologische waardenstelling gemaakt van een voor Boxtel toch wel typische landschapsvorm, namelijk de open en bolle akkercomplexen. Tijdens dit onderzoek zijn twintig akkercomplexen tegen het licht gehouden en naar waarde beoordeeld. Hiervan zijn tien gebieden als cultuurhistorisch waardevol akkercomplex aangeduid. Ruwweg komen deze aandachtsgebieden in drie clusters voor: rond Liempde, bij Heult en bij Roond en Tongeren. Deze gebieden worden vanwege hun cultuurhistorische en archeologische waarden in categorie 3 ondergebracht.

- *Archeologische onderzoeksmeldingen worden gedeeltelijk weergegeven op basis van het selectiebesluit*

Op de verwachtingskaart zijn de gebieden waar archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden (de onderzoeksmeldingen) weergegeven met een blauwe begrenzing. In principe dienen de uitkomsten van de verschillende onderzoeken verwerkt te worden op de beleidskaart (afgeronde onderzoeken of onderzoeken zonder archeologische resten, kunnen van de kaart verdwijnen en als categorie 7 aangegeven worden). Omdat hiervoor gemeentelijke selectiebesluiten noodzakelijk zijn en deze ten tijde van de opmaak van de beleidskaart niet voorhanden waren, zijn de onderzoeksmeldingen nog niet verwerkt op de beleidskaart. Bij de eerstvolgende herziening zal deze verwerking alsnog gebeuren.

- *Monumenten worden als opgevuld vlak weergegeven*

Op de verwachtingskaart zijn de begrenzingen van de archeologische monumenten aangegeven met een paarse lijn. Op de beleidskaart zijn de monumenten, afhankelijk van de betreffende waarde, met een specifieke paarstint opgevuld (categorie 1, 2 of 3). Categorie 1 betreft rijks- dan wel gemeentelijke monumenten. Categorie 2 betreft objecten die voorgeselecteerd zijn om tot monument aangewezen te worden. Categorie 3 zijn alle overige bekende archeologische gebieden.

- *Zones met een hoge verwachting gelegen binnen na-oorlogse uitbreidingswijken en industriegebieden worden opgenomen in categorie 5*

Deze bijstelling heeft met name betrekking op de gaafheid van verwachte vindplaatsen binnen de recente uitbreidingswijken. Het achterliggende idee hiervan is dat de bebouwing in deze wijken tot op het 'stabiele gele zand' (= C-horizont) is gefundeerd, waarbij de archeologische resten (gedeeltelijk) zijn verstoord. Gebieden met een oorspronkelijk hoge archeologische verwachting op de verwachtingskaart, maar gelegen binnen de recente uitbreidingswijken worden op de beleidskaart daarom ondergebracht in categorie 5 (middelhoge verwachtingswaarde en moderne woonwijken (en bedrijventerreinen gelegen op hoge verwachting).

- *Buffer met straal van 50 m rondom vindplaatsen*

Rond elke door RAAP geïnventariseerde archeologische vindplaats is een buffer berekend met een straal van 50 m. Het doel hiervan is de puntinformatie van elke vindplaats om te

²⁹ Kortlang F.P. en K.A.H.W. Leenders, 2006, *Een cultuurhistorische en archeologische waardenstelling van Bolle Akkers en Open Akkers in het buitengebied van Boxtel en Liempde*, Eindhoven. (ArchAeO-rapport 0607).

zetten in een vlak, waaraan een beleid is gekoppeld. In principe vallen de vindplaatsbuffers in categorie 4 (hoge archeologische verwachting).

- *waterpartijen en waterlopen*

Natuurlijke waterpartijen en historische waterlopen zijn in het kader van de verwachtingskaarten gewaardeerd, zij het anders dan recent gegraven poelen of gegraven of rechtgetrokken beeklopen. Omdat de gemeente het belang en potentieel van water(lopen) onderstreept, is bij het opstellen van het verwachtingsmodel en de archeologische verwachtingenkaarten tevens uitvoerig gekeken naar de watergebieden. Op kaartblad II.1 behorende bij het RAAP-rapport 2142 zijn de gebieden aangeduid waarvoor een hoge dan wel middelhoge verwachting voor 'natte landschappen' geldt. Deze verwachtingswaarden zijn mede vertaald naar de beleidskaart.

De waterlopen zijn op de verwachtingenkaarten blauw gekleurd en zijn ter betere oriëntatie weergegeven. Onder de blauwe kleur zijn de verwachtingswaarden echter aanwezig.

Op de archeologische beleidskaart zijn de blauw gekleurde zones van kaartblad II.1 behorende bij het RAAP-rapport 2142 in de juiste beleidscategorie ingedeeld, voorzien van een blauwe contour.

4 Technische (GIS) cartografische wijzigingen

De verwachtingskaart is opgebouwd uit meerdere kaartlagen. Daarvoor zijn verschillende bestanden en tabellen gebruikt. In de juiste volgorde boven elkaar gestapeld vormen de verschillende kaartlagen het uiteindelijke kaartbeeld zoals gepresenteerd op de verwachtingskaart uit 2010. Uitgeprint op papier vormt deze opbouw geen probleem, maar om benut te worden als beleidsinstrument (bijvoorbeeld op bestemmingsplanniveau) dient het aantal kaartlagen zo minimaal mogelijk te zijn. Daarom zijn alle kaartlagen behorend tot een bestemmingsplancategorie samengevoegd tot één kaartlaag per categorie. Alle elementen zijn daartoe op elkaar afgesneden, volgens het principe dat een categorie is uitgesneden op de onderliggende categorieën. Met andere woorden: categorie 1 zal in hiërarchie dus altijd overheersen over categorie 2 en lager, categorie 2 zal altijd overheersen over categorie 3 en lager, etc. Daardoor is één kaartlaag ontstaan met allemaal unieke beleidscategorieën. Categorieën 1 t/m 5 zijn direct van toepassing op bestemmingsplanniveau.

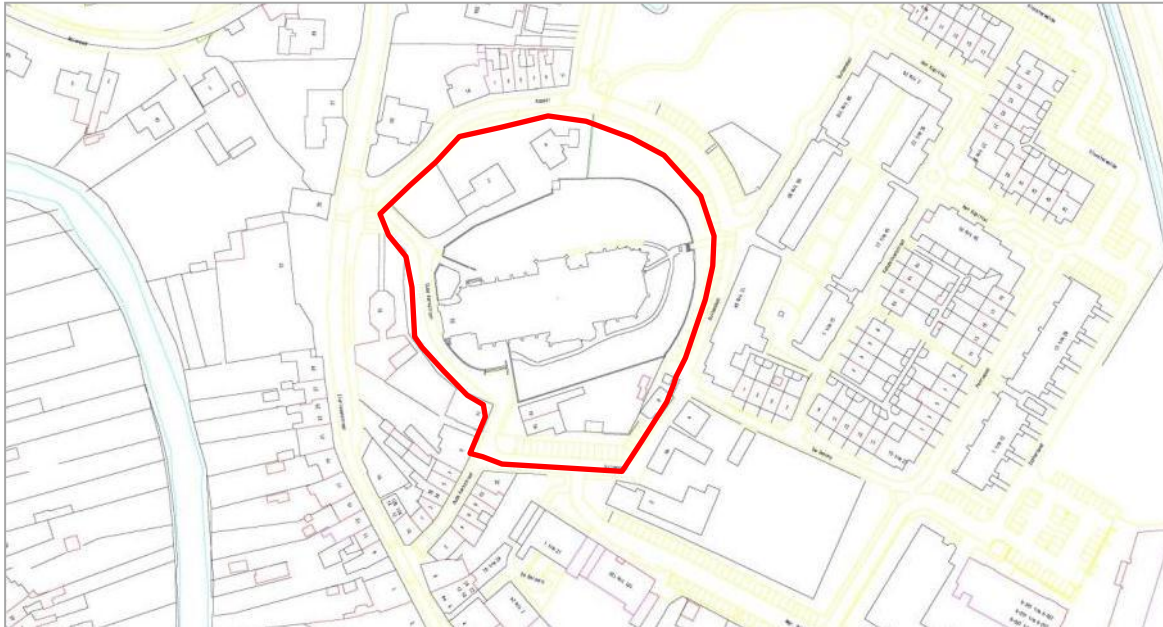
5 De beleidskaart (zie bijlage 8 van deze nota)

De uiteindelijke beleidskaart vormt een vertaling van de gedetailleerde verwachtingskaart naar een beleidsinstrument met zeven verschillende bestemmingsplancategorieën. Alle bovenstaande toevoegingen en wijzigingen zijn in dat proces verwerkt, zodat de beleidskaart op enkele punten afwijkt van de oorspronkelijke verwachtingskaart. De zeven categorieën zijn als zodanig terug te vinden op de beleidskaart van de gemeente.

Bijlage 7. Potentiële gemeentelijke monumenten

Kerkheuvel

Begrenzing

Figuur 8. Begrenzingsvoorstel Kerkheuvel Boxtel.

Korte onderbouwing

De Sint Petruskerk ligt op een lichte verhoging in het oude centrum van Boxtel. Op historisch kaartmateriaal is te zien dat deze locatie omgracht was met twee armen van de Dommel en dat deze locatie op een soort riviereiland (donk) gelegen is. Booronderzoek heeft dit beeld bevestigd. Tevens laat historisch kaartmateriaal zien dat deze locatie steeds bebouwd is geweest met een kerk (huidige kerk en voorlopers ervan). Daarnaast zijn er verschillende historische bronnen die melding maken van een burcht of woontoren op deze locatie.

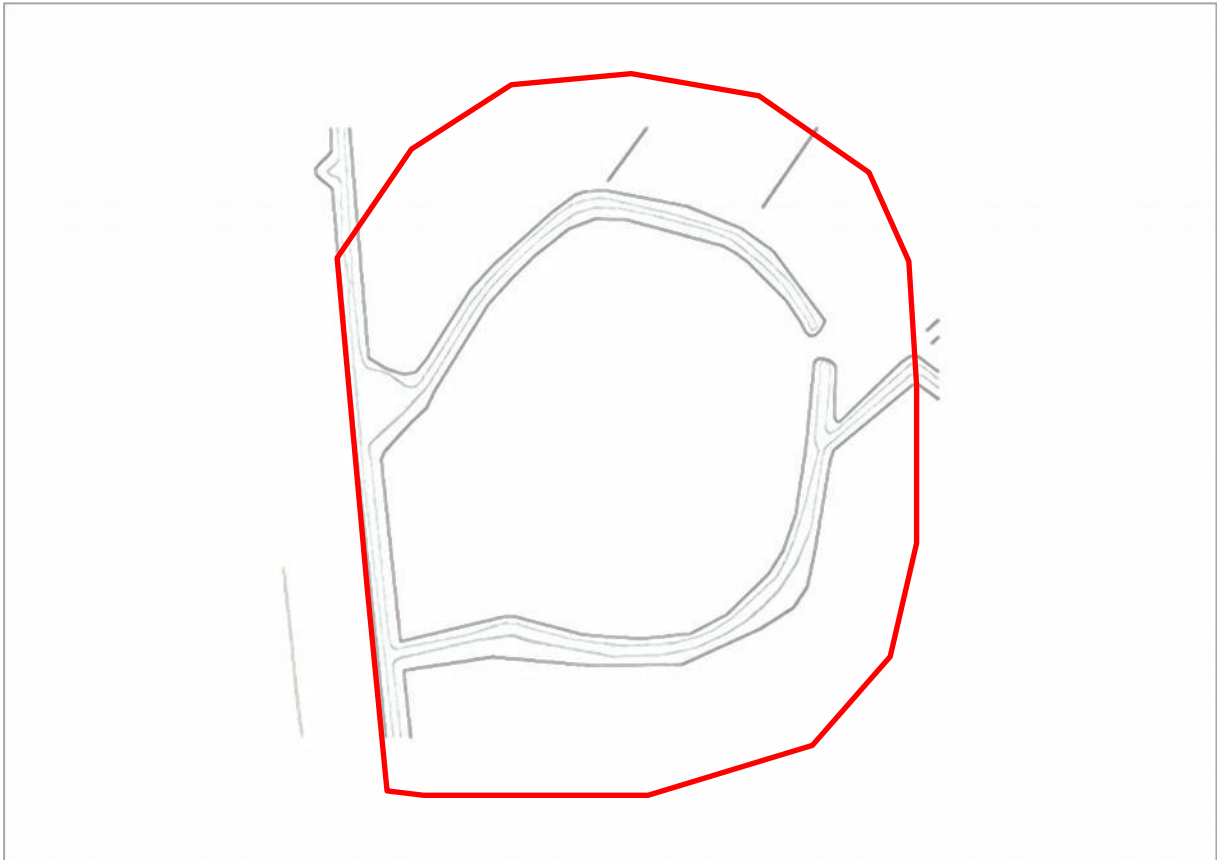
Dit indachtig biedt het beleid zoals dat in deze nota is opgenomen, te weinig waarborging van de bijzondere archeologische resten op deze locatie.

Specifieke literatuur

- Dijstelbloem M. & H. van der Eerden, 2011, *Een motte op de kerkheuvel. Meer dan een hypothese*. Boxtel.
- Exaltus R. & J. Orbons, *Kerkheuvel Boxtel (gemeente Boxtel): inventariserend veldonderzoek (IVO-O) bureau- en karterend booronderzoek*, Maastricht. ArcheoPro rapport 964.
- Groundtracer, 2008, *Geofysisch onderzoek Sint Petruskerk te Boxtel*, Harfsen.

Prangen

Begrenzing

Figuur 9. Begrenzingsvoorstel gebied de Prangen.

Korte onderbouwing³⁰

Terrein met resten van een versterking (mogelijk versterkt huis). Het lijkt hier te gaan om de "Rondenborgh onder Vrillichoven" (genoemd in de Bossche Schepenprotocollen van 1432).

Bij boor- en weerstandsonderzoek in 1994 heeft RAAP de gracht aangeboord en bewoningsresten aangetroffen in de vorm van minuscule aardewerkfragmenten en baksteenfragmenten. Bij het weerstandsonderzoek is een mogelijke waterput aangetroffen en ook mogelijk een 'oprit' naar het borgterrein.

In 2001 is booronderzoek uitgevoerd door leden van de heemkundige kring van Liempde 'Stichting Kek Liempt' en werknemers van de afdeling Archeologie gemeente Eindhoven. De grondboringen hebben geen archeologisch (middeleeuws) afval opgeleverd. Ook de vorige booronderzoeken in 1987 en omstreeks 1996 hebben niets opgeleverd. Het blijft de vraag of de Rondenborg ooit bewoond is geweest.

De Rondenborg bestaat uit een natuurlijke dekzandrug met een ronde vorm. Om de rug is ooit een gracht aangelegd. In ieder geval hebben de diverse onderzoeken aangetoond dat vanaf een diepte van 30 cm beneden maaiveld archeologische relictten aangetroffen kunnen worden.

³⁰ Informatie van ARCHIS: monumentnummer 2131.

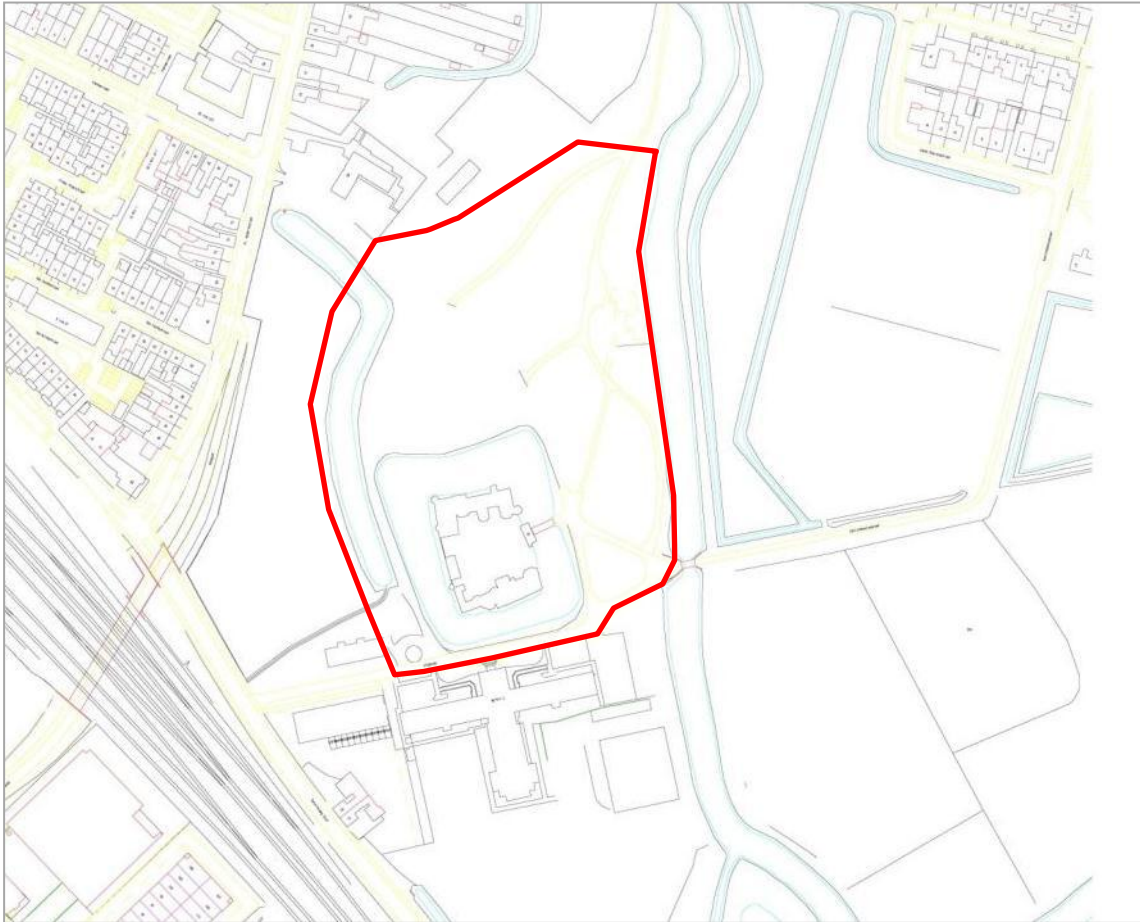
Dit indachtig biedt het beleid zoals dat in het bestemmingsplan Buitengebied 2011 is opgenomen, te weinig waarborging van de bijzondere archeologische resten op deze locatie.

Specifieke literatuur

- Kortlang F.P. ,1987 , De Dommelvallei, een archeologische inventarisatie.
- Datema, R.R., 2006 Inspectierapport Staatsbosbeheer Regio Zuidoost-Brabant/Limburg
- Datema, R.R., 2000, Beschrijving van bestaande toestand van reeks archeologische monumenten op terreinen van Staatsbosbeheer Limburg – Oost-Brabant
- Datema, R.R., 2002, Inzake de archeologische monumenten in terreinen van Staatsbosbeheer regio Limburg - Oost Brabant
- Datema, R.R., 2003, Archeologische monumenten in terreinen van Staatsbosbeheer regio Limburg Oost Brabant
- Datema, R.R; Velthuis, I.M.J,. 2010, Staatsbosbeheer regio Zuid

Kasteel Stapelen

Begrenzing

Figuur 10. Begrenzingsvoorstel Kasteel Stapelen.

Korte onderbouwing

Kasteel Stapelen ligt ten zuidwesten van de kern van Boxtel. De oudste vermelding van het kasteel dateert uit het einde van de 13de eeuw en de oudste nog zichtbaar aanwezige resten dateren uit de 12de eeuw. Mogelijk zijn in de directe omgeving nog voorgangers van het kasteel aanwezig. Zo heeft Leenders (2000) in een studie naar de ontwikkeling van Boxtel achterhaald dat ten noorden van huidig kasteel mogelijk een tweede (?) omgracht kasteel heeft gelegen.

Dit indachtig biedt het beleid zoals dat in deze nota is opgenomen, te weinig waarborging van de bijzondere archeologische resten op deze locatie.

Specifieke literatuur

- deel 9 uit de serie Nederlandse Kastelen: Kasteel Stapelen
- Leenders K., 2000, Concurrentie of navolging? Ruimtelijke planning in het centrum van Boxtel in de dertiende eeuw. Brabants Heem 52-2000, p. 59-72.

Bijlage 8. Beleidskaart archeologie Boxtel

Losse bijlage

Bijlage 9. RAAP-rapport 2142

Losse bijlage

Bijlage 10. Raadsbesluit tot vaststelling van het archeologiebeleid

Losse bijlage

